ลักษณะโดดเด่นที่สมควรได้รับการยกย่องให้เป็นอุทยานมรดกแห่งอาเซียน

ตามเกณฑ์การเสนอพื้นที่ให้เป็นอุทยานมรดกอาเซียน

อุทยานแห่งชาติเขาสกได้รับประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติเขาสก ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าคลองหยีและคลองพระแสง ในท้องที่ตำบลคลองศก ตำบลพังกาญจน์ ตำบลพนม อำเภอพนม ตำบลพะแสง และตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครอบคลุมพื้นที่ 403,450 ไร่ หรือ 645.52 ตารางกิโลเมตร โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 197 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2523 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 22 ของประเทศไทย โดยในปี 2525 ได้มีโครงการก่อสร้างเขื่อนรัชชประภา สร้างปิดกั้นลำน้ำคลองแสง ที่บ้านเชี่ยวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยพื้นที่ส่วนใหญ่ติดอุทยานแห่งชาติเขาสกเกือบทั้งหมด เป็นเขื่อนหินถมแกนดินเหนียว สูง 94 เมตร ความยาวสันเขื่อน 761 เมตร และมีเขื่อนปิดกั้นช่องเขาขาดอีก 5 แห่ง มีความจุ 5,638.8 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่อ่างเก็บน้ำ 185 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างเฉลี่ยปีละ 3,057 ล้านลูกบาศก์เมตร ติดตั้งเครื่องผลิตไฟฟ้า รวมกำลังการผลิต 240,000 กิโลวัตต์ ให้พลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยปีละประมาณ 554 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง ซึ่งแล้วเสร็จในปี 2530 ทำให้พื้นที่บางส่วนของอุทยานแห่งชาติเขาสก กลายสภาพเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ต่อมาได้มีการปรับปรุงแนวเขตและเพิกถอนบริเวณทับซ้อนกับแนวเขต นิคมสหกรณ์พนมได้ทำการผนวกพื้นที่น้ำเหนืออ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาเข้าเป็นอุทยานแห่งชาติเขาสก ตามประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 111 ตอนที่ 32 ก เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2537 รวมมีเนื้อที่ทั้งหมด 461,712.5 ไร่ หรือ 738.74 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่บก 559.96 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่น้ำ 178.78 ตารางกิโลเมตร

ประเทศไทยมีพื้นที่อนุรักษ์เป็นจำนวนมาก พื้นที่อนุรักษ์หลายแห่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่และต่อเนื่องกับพื้นที่อนุรักษ์อื่นๆ อย่างเป็นเนื้อเดียวกัน หรือบางแห่งอาจกระจัดกระจายแต่ห่างกันไม่มากนัก ตามลักษณะพื้นที่ที่อยู่ในแนวภูเขา หรือเทือกเขา ก่อเกิดเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำหลายลุ่มน้ำที่ต่อเนื่องกัน จึงเป็นที่มาของรูปแบบการจัดการป่าอนุรักษ์เป็นกลุ่มป่า (Forest Complex Management) เพื่อบูรณาการการจัดการพื้นที่ตามกฎหมายป่าไม้ฉบับต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทิศทางเดียวกัน โดยในส่วนอุทยานแห่งชาติเขาสก ถูกจัดอยู่ในพื้นที่กลุ่มป่าคลองแสง-เขาสก มีพื้นที่ตามกฎหมาย รวม 3,408,511 ไร่ หรือประมาณ 5,453.62 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมายป่าไม้ของประเทศไทย จำนวน 14 พื้นที่อนุรักษ์ (8 อุทยานแห่งชาติ, 5 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และ 1 เขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ครอบคลุมพื้นที่ตอนบนของคาบสมุทรมลายู มีอุทยานแห่งชาติเขาสกอยู่บริเวณศูนย์กลางของกลุ่มป่า จึงเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพของสังคมพืชหลายๆประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมพืชป่าดิบชื้นเขตมรสุม(Monsoon Evergreen Forest) ซึ่งถือเป็นตัวแทนสังคมในระดับภูมิภาคได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยที่สำคัญของสัตว์ป่าหลากหลายชนิด โดยผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ถึงแม้จะทำให้พื้นที่บกซึ่งรวบรวมหลากหลายสรรพสิ่งข้างต้นลดลง แต่ได้ผลลัพธ์บางประการกลับคืนมา ซึ่งนอกจากจะได้รับนิเวศบริการด้านต่อมนุษย์ในชุมชนลุ่มน้ำต่างๆแล้ว ยังเป็นพื้นที่แหล่งน้ำชั้นดีให้แก่สัตว์ป่าในพื้นที่ ในภาวะที่โลกต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

อุทยานแห่งชาติเขาสกมุ่งเน้นให้มนุษย์ใช้ประโยชน์ทางอ้อมจากความมุ่งมั่นในการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่จะพิทักษ์ปกปักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ ในรูปแบบของนิเวศบริการด้านต่างๆ อย่างเท่าเทียมและยั่งยืน

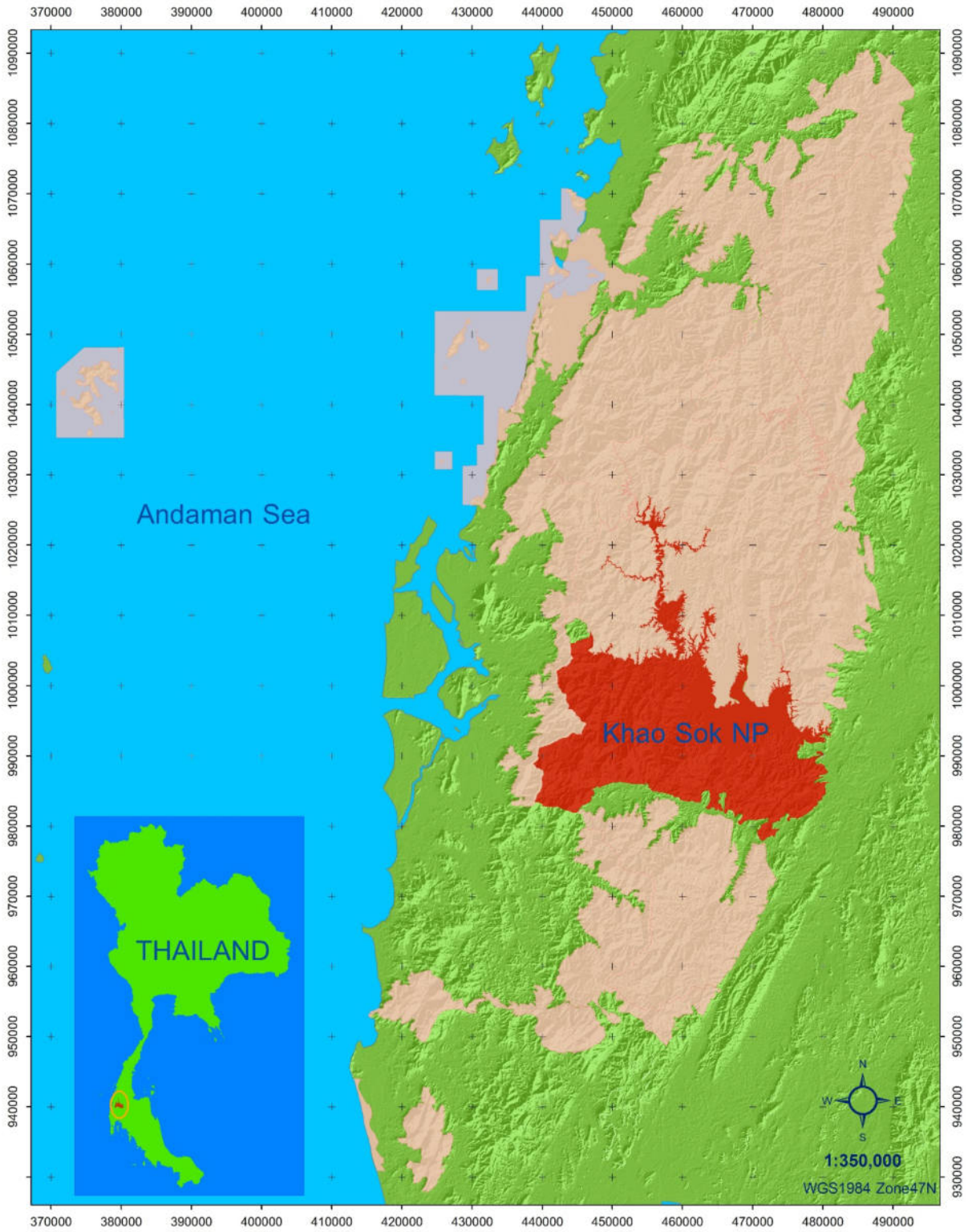

ภาพที่ 1 ขอบเขตและที่ตั้งอุทยานแห่งชาติเขาสก (ในกลุ่มป่าคลองแสง-เขาสก)

1. ความสมบูรณ์ทางนิเวศ (Ecological Completeness)

พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกสามารถจำแนกสิ่งปกคลุมดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้หลักๆ 11 รูปแบบ ตามลำดับขนาดพื้นที่ที่ปรากฏ ดังนี้ ป่าดิบชื้น พื้นน้ำ สังคมพืชบนเขาหินปูน พื้นที่เกษตรกรรม ป่ารุ่นสอง ป่าดิบเขาต่ำ แอ่งพรุภูเขา ถนน ชุมชน สถานที่ราชการ และสังคมพืชบนลานหิน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปกคลุมดินในอุทยานแห่งชาติเขาสก

Land use/Land cover	Code	Area (hectare)	Percentage
Moist Evergreen Forest	ME	48,080.49	65.12
Water Surface	WT	18,083.34	24.49
Limestone Plant Society	LS	6,498.05	8.80
Agricultural Area	AG	1,035.39	1.40
Secondary Forest	SF	74.03	0.10
Lower Montane Rain Forest	LHE	25.59	0.035
Montane Peat Bog	MPS	20.53	0.028
Road Surface	RD	7.56	0.010
Urban Area	UB	6.62	0.0090
Official Area	OF	0.41	0.0006
Rock Yard Community	RC	0.35	0.0005
Total		**73,832.35**	**100.00**

ระบบนิเวศทางบกหลักๆ เป็นระบบนิเวศป่าดิบชื้นเขตมรสุม เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม 2 ช่วงในรอบปี คือ ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายนจะมีฝนตกชุก จากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และช่วงตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม จากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อเกิดเป็นป่าที่สมบูรณ์ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 74 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ เป็นพื้นที่น้ำประมาณ 24.5 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นระบบนิเวศบึงน้ำจืดขนาดใหญ่ที่เป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำของเขื่อนรัชชประภา นอกจากนั้นอีกประมาณ 1.5 เปอร์เซ็นต์ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้านในชุมชนดั้งเดิม ซึ่งเกิดจากข้อผิดพลาดจากการประกาศแนวเขตอุทยานแห่งชาติในอดีตทำให้ซ้อนทับกับที่ดินทำกินบางส่วน โดยได้ดำเนินการสำรวจรังวัดรายแปลงและสอบสวนสิทธิ์เป็นที่แน่ชัด ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการเตรียมประกาศแนวเขตพื้นที่ซ้อนทับดังกล่าว เพื่อผ่อนผันให้ทำกินในพื้นที่ได้อีก 20 ปี โดยมีเงื่อนไขว่าการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและตรวจติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติเขาสก

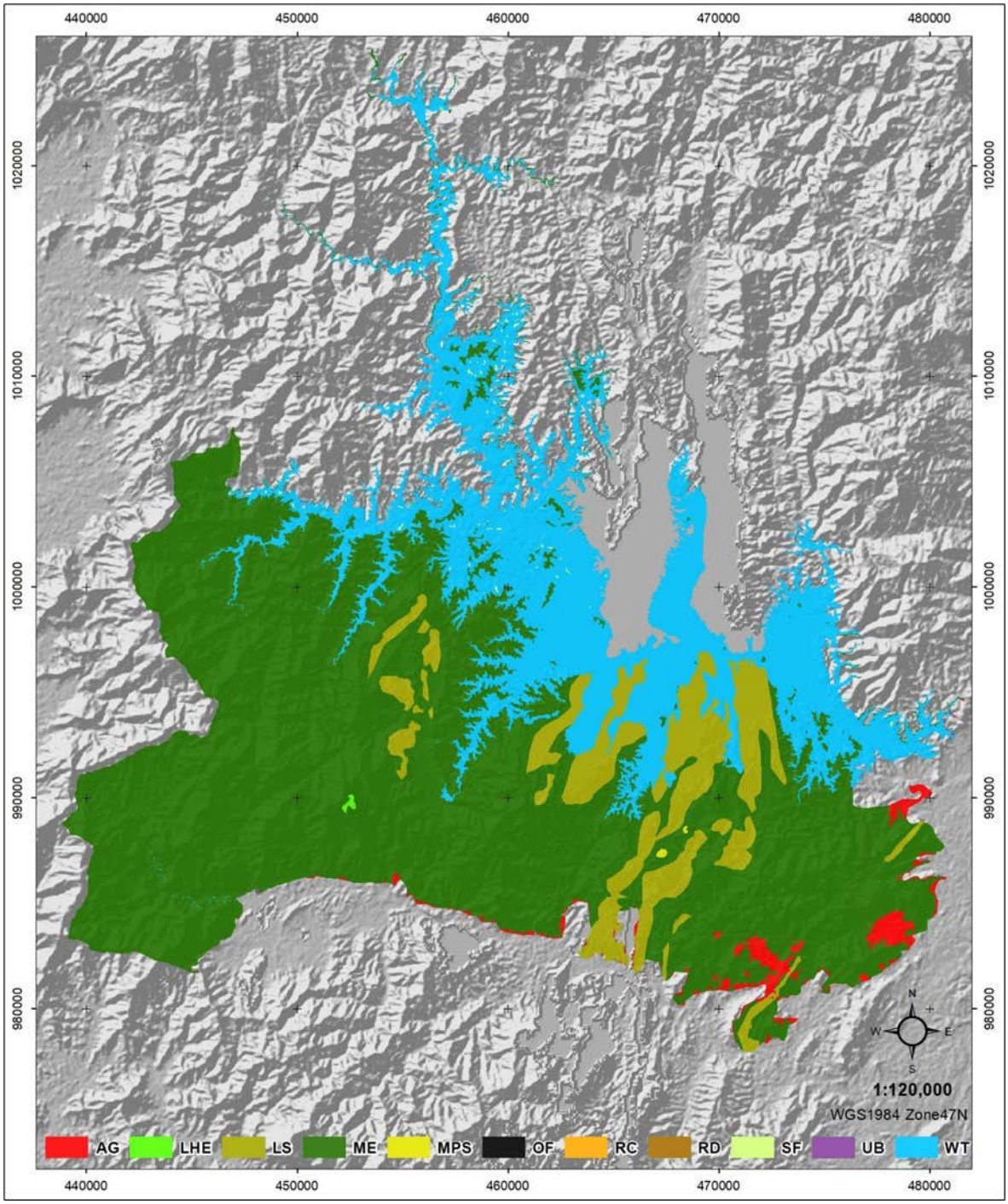

ภาพที่ 2 สิ่งปกคลุมดินและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในอุทยานแห่งชาติเขาสก

ฝนตกสะสมในพื้นที่ประมาณ 2,470.43 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี เป็นพื้นที่ต้นน้ำหลักของของลุ่มน้ำตาปี โดยฝนที่ตกในพื้นที่ป่าจะถูกลดแรงปะทะและชะลอเวลาการตกลงสู่ดินโดยชั้นเรือนยอดของต้นไม้ โครงสร้างดินในพื้นที่ป่าไม้มีส่วนผสมของซากพืชซากสัตว์สูงเกิดช่องว่างในดินมากสามารถดูดซึมน้ำได้ดี อีกทั้งต้นไม้สามารถช่วยชะลอการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินเป็นการช่วยเพิ่มระยะเวลาการซึมลงดินได้มากขึ้น น้ำจากพื้นที่ป่าไม้จะค่อยๆถูกปลดปล่อยออกมาไหลรวมกัน จากร่องน้ำเล็กๆสู่ ร่องน้ำใหญ่ สู่ลำห้วย ถูกกักเก็บโดยอ่างเก็บ ก่อนที่จะไหลลงสู่อ่าวไทยพัดพาเอาธาตุอาหารที่เกิดซากพืชซากสัตว์ที่เน่าเปื่อยผุพังในป่า ในดิน ใน

ชั้นหิน และในอ่างเก็บน้ำ หมุนเวียนสู่มหาสมุทร สื่อให้เห็นถึงวัฏจักรน้ำที่สำคัญในระบบนิเวศแห่งนี้ ซึ่งแบ่งได้ 2 แบบ คือ วัฏจักรน้ำที่ไม่ผ่านกระบวนการในสิ่งมีชีวิตซึ่งจะมีวงรอบของวัฏจักรสั้น และวัฏจักรน้ำที่ผ่านกระบวนการในสิ่งมีชีวิตซึ่งจะมีวงรอบของวัฏจักรยาว เช่น ผ่านกระบวนการคายน้ำของพืช (transpiration) การขับถ่ายของสัตว์ป่า (excresion) หรือการหายใจของสิ่งมีชีวิต(respiration) กระบวนการที่สำคัญของวัฏจักรน้ำในระบบนิเวศป่าไม้ ได้แก่ **การคายระเหยเป็นไอ (evaportranspiration)** เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสถานะของน้ำที่อยู่บนพื้นผิวโลกไปสู่ชั้นบรรยากาศที่เกิดจากการระเหยเป็นไอโดยตรง (evaporation) และการคายน้ำ(transpiration) ของพืช **หยาดน้ำฟ้า (precipitation)** เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสถานะของน้ำในชั้นบรรยากาศสู่พื้นผิวโลกจากไอกลายเป็นน้ำโดยการกลั่นตัว (condensation)ในรูปแบบของฝน หรือลูกเห็บ **การซึมลงดิน (infiltration)** เป็นกระบวนการที่น้ำที่ตกลงสู่ผิวดินซึมผ่านผิวดินและแพร่ลงไปในดินตามแรงดึงน้ำ (pressure force) จนดินอิ่มตัว และจะไหลลึกลงไปตามแรงโน้มถ่วงของโลก(gravity force) **การเกิดน้ำท่า (runnoff)** เป็นกระบวนการที่น้ำที่ตกลงสู่ผิวดินแล้วไม่สามารถถูกกักเก็บไว้ในดินได้ด้วยปัจจัยบางอย่าง เกิดการไหลไปยังจุดรวมน้ำต่างๆ เป็นแหล่งที่มาของน้ำที่ถูกนำไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ มี 3 รูปแบบ ได้แก่ น้ำบนผิวดิน (surface runoff) น้ำใต้ผิวดิน (subsurface flow) และน้ำใต้ดิน (groundwater flow) ซึ่งพบได้ทั้ง 3 รูปแบบในอุทยานแห่งชาติเขาสก

สำหรับการประเมินมูลค่านิเวศบริการ (ecosystem service) คือแนวคิดในการผสมผสานระหว่างประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับจากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศ และทำให้มนุษย์มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากรายงาน IUCN (2008) สรุปได้ว่าบริการของระบบนิเวศสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ส่วน คือด้านการเป็นแหล่งผลิต (provisioning service) ด้านการควบคุม (regulation service) ด้านวัฒนธรรม (cultural service)และด้านการสนับสนุน (supporting service) ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกนั้น สามารถสรุปตามรายงานผลการศึกษาที่มีนักวิจัยเคยเข้ามาศึกษาในพื้นที่ได้บางประการ ดังนี้

- มูลค่าด้านการปลดปล่อยน้ำท่าสู่ชุมชน โดยพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกสามารถให้บริการด้านนี้ 21,951.51 ลูกบาศก์เมตร/เฮกตาร์/ปี ในส่วนของมูลค่าเป็นตัวเงินสามารถใช้มูลค่าจากอัตราต้นทุนการผลิตน้ำดิบของการประปาส่วนภูมิภาค ในอัตรา 20 บาท/ลูกบาศก์เมตร ซึ่งสามารถคำนวณออกมาได้ประมาณ 439,030 บาท/เฮกตาร์/ปี โดยเป็นตัวเลขประมาณการ เนื่องจากอัตราราคาต่อหน่วยไม่ได้สื่อถึงความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคจริงๆ (willingness to pay) แต่เนื่องจากยังมิได้มีผู้ใดศึกษาไว้ จึงอนุโลมใช้อัตราราคาดังกล่าวไปก่อน (ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559)
- มูลค่าด้านการเป็นแหล่งพืชอาหาร อุทยานแห่งชาติเขาสกได้สำรวจกลุ่มชุมชนท้องถิ่นที่ยังคงดำรงชีพด้วยการเก็บหาทรัพยากรที่สามารถเกิดใหม่ทดแทนได้ในพื้นที่ พบว่าในส่วนของพืชอาหารมี 3 ประเภท ได้แก่ ฝักเหลียง มีปริมาณการเก็บหาปีละประมาณ 90,195 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ยต่อปี กิโลกรัมละ 50 บาท ฝักสะตอ มีปริมาณการเก็บหาปีละประมาณ 112,500 ฝัก ราคาเฉลี่ยต่อปี ฝักละ 5 บาท และหน่อไผ่ มีปริมาณการเก็บหาปีละประมาณ 980 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ยต่อปี กิโลกรัมละ 25 บาท รวมเป็นมูลค่าประมาณ 5,096,750บาท/ปี (อุทยานแห่งชาติเขาสก, 2562)

- มูลค่าด้านนันทนาการ การวิจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการประเมินมูลค่าทางนันทนาการของอุทยานแห่งชาติเขาสก โดยการวิจัยจะใช้วิธีการประเมินค่าแบบต้นทุนการเดินทางรายบุคคล (Individual Travel Cost MeThod; ITCM) โดยการสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวชาวไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2556- พ.ศ. 2557 จำนวน 800 ตัวอย่าง จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติเขาสกมีส่วนเกินผู้บริโภค(Consumer Surplus; CS) เท่ากับ 13,992.87 บาทต่อครั้ง คำนวณมูลค่าผลประโยชน์เชิงนันทนาการ (Recreation Value) ของอุทยานแห่งชาติเขาสกได้เท่ากับ 1,053,159,367.68 บาทต่อปี (ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2557)
- มูลค่าด้านการกักเก็บคาร์บอน อุทยานแห่งชาติเขาสกมีพื้นที่ป่าดิบชื้นที่สมบูรณ์ 48,080.49 เฮกตาร์ จากข้อมูลของศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้ดำเนินการวางแปลงตัวอย่างถาวรป่าดิบชื้นเพื่อประเมินการกักเก็บคาร์บอนในมวลชีวภาพเหนือพื้นดินในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน พบว่ามีค่าเฉลี่ยที่ 177.03 ตันคาร์บอน/เฮกตาร์ ดังนั้นป่าดิบชื้นในอุทยานแห่งชาติเขาสกจึงมีศักยภาพในการกักเก็บคาร์บอนให้โลกมากถึง 8,511,689.1 ตันคาร์บอน จากราคาในตลาดคาร์บอนเครดิตปี พ.ศ. 2562 เฉลี่ยประมาณตันละ 800 บาท มูลค่าทางด้านนี้ของอุทยานแห่งชาติเขาสก ประมาณ 6,809,351,280 บาท โดยตัวเลขดังกล่าวยังไม่รวมปริมาณการกักเก็บคาร์บอนในดิน ในน้ำ และป่าประเภทอื่น โดยเฉพาะป่าเขาหินปูน ซึ่งโครงสร้างมีองค์ประกอบของคาร์บอเนตที่เป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอนชั้นดีอีกด้วย

2. ความเป็นตัวแทนของภูมิภาค (Representativeness)

พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกเป็นศูนย์กลางหรือเปรียบเสมือนไข่แดงของ**กลุ่มป่าคลองแสง-เขาสก (Klong Sang - Khao Sok Forest Complex)** เป็นตัวแทนสังคมพืชป่าดิบชื้นเขตมรสุมที่สำคัญของคาบสมุทรมลายู ซึ่งจะมีลักษณะโครงสร้างและองค์ประกอบสังคมพืชที่แตกต่างจากป่าดิบชื้นแถบเส้นศูนย์สูตรแท้ๆ แถบปลายคาบสมุทร ยกตัวอย่างเช่น ในสังคมป่าดิบชื้นจะไม่มีพรรณไม้วงศ์ยาง สกุลเต็ง-รัง ในกลุ่มสยากระจายขึ้นมาถึง เป็นต้น

ระบบนิเวศหลักๆ แบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่ **ระบบนิเวศป่าดิบชื้นเขตมรสุม ระบบนิเวศบึงน้ำจืด** และ**ระบบนิเวศสังคมพืชเขาหินปูน** โดยในพื้นที่ยังมีส่วนที่เป็นระบบนิเวศย่อยที่ครอบคลุมพื้นที่เล็กๆ อีกมาก ซึ่งเกิดจากลักษณะทางธรณีวิทยาและลักษณะทางปฐพีวิยา ที่เป็นวัตถุต้นกำเนิด ทำให้พืชพรรณจากสังคมอื่นบางชนิดสามารถกระจายเข้ามา หรือพรรณไม้เดิมปรับตัวเปลี่ยนลักษณะบางประการเพื่อให้อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น **สังคมพรุน้ำจืดแอ่งภูเขา** ซึ่งเกิดจากการยุบตัวลงของวัตถุต้นกำเนิดที่เป็นหินปูน เกิดเป็นหลุมขนาดใหญ่ มีน้ำขัง มีการสะสมซากพืชซากสัตว์ และเกิดการปกคลุมของพรรณไม้ที่พัฒนาตัวเองให้มีรากค้ำยัน ให้มีช่องอากาศบนลำต้น (lenticel) หรือเป็นพรรณไม้จากสังคมอื่นที่สัตว์ป่าพาชิ้นส่วนสืบพันธุ์มา **สังคมพืชป่าดิบเขาระดับต่ำ** เนื่องจากในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกมีพื้นที่ภูเขาสูงที่เป็นภูเขาดินมีความสูงมากสุดไม่เกิน 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จึงพบสังคมพืชประเภทนี้ครอบคลุมพื้นที่

เพียงเล็กน้อยตามยอดเขา สภาพอากาศค่อนข้างหนาวเย็น ความชื้นสูง ลมแรง จึงทำให้พรรณไม้มีสภาพแคระแกร็น ใบเล็กและหนากว่าปกติ มีมอสส์ ไลเคนส์ ปกคลุมตามกิ่งและลำต้น **สังคมพืชบนลานหิน** พบเป็นพื้นที่แคบๆ ตามภูเขาดิน เป็นแผ่นหินขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่มีวัตถุต้นกำเนิดจากหินแกรนิต **ระบบนิเวศแบบถ้ำ** เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในถ้ำหินปูนกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ในอุทยานแห่งชาติเขาสกยังไม่มีข้อมูลมากนัก ซึ่งกำลังอยู่ระหว่างการสำรวจจากกรมทรัพยากรธรณี

ภาพที่ 3 ระบบนิเวศประเภทต่างๆ ในอุทยานแห่งชาติเขาสก

ภาพที่ 4 สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมขนาดใหญ่ในอุทยานแห่งชาติเขาสก

ภาพที่ 5 สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในอุทยานแห่งชาติเขาสก

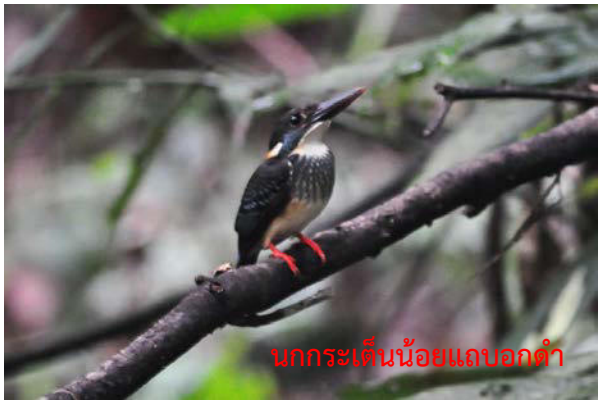

ภาพที่ 6 นกที่มีความเสี่ยงขั้นวิกฤติต่อการสูญพันธุ์ในอุทยานแห่งชาติเขาสก

ภาพที่ 7 ผีเสื้อและแมลงที่พบในอุทยานแห่งชาติเขาสก

ภาพที่ 8 เห็ดราที่พบในอุทยานแห่งชาติเขาสก

ในภาพรวมของสิ่งมีชีวิตที่พบหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกนั้นสามารถจำแนกได้เป็นกลุ่มต่างๆ โดยระบุจำนวนตามที่เคยมีรายงานสำรวจพบแล้วและยังคงพบอยู่เท่านั้น ดังนี้

- **ประเภทสัตว์ป่า** จำแนกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

  1. กลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม จำนวน 95 ชนิด 29 วงศ์(Family) 11 อันดับ (Order) วงศ์ที่พบมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ วงศ์ชะมดและอีเห็น (Viverridae) จำนวน 11 ชนิด วงศ์หนู (Muridae) จำนวน 9 ชนิด และวงศ์กระรอก (Sciuridae) จำนวน 8 ชนิด ส่วนอันดับที่พบมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ อันดับค้างคาว (Chiroptera) จำนวน 27 ชนิด อันดับสัตว์กินเนื้อ (Carnivora) จำนวน 25 ชนิด และอันดับสัตว์ฟันแทะ (Rodentia) จำนวน 21 ชนิด โดยมีชนิดพันธุ์ที่มีความเสี่ยงขั้นวิกฤติต่อการสูญพันธุ์ (Critically endangered species; CR) 2 ชนิด ได้แก่ ลิ่นชวา (*Manis javanica*) และเสือดาวหรือเสือดำ (*Panthera pardus*) และมีสถานภาพที่ใกล้สูญพันธุ์ (Endangered species; EN) จำนวน 7 ชนิด ได้แก่ ค้างคาวหน้ายักษ์กุมภกรรณ (*Hipposideros turpis*) ค่างดำ (*Presbytis melalophos*) ชะนีธรรมดา (*Hylobates lar*) หมาใน (*Cuon alpinus*) ชะมดแผงสันหางดำ (*Viverra megaspila*) ช้างป่า (*Elephas maximus*) และสมเสร็จ (*Tapirus indicus*) นอกจากนี้ที่มีสถานภาพเกือบอยู่ในข่ายใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable species; VU) อีกจำนวน 15 ชนิด

  2. สัตว์เลื้อยคลาน จำนวน 96 ชนิด 26 วงศ์ (Family) 2 อันดับ (Order) วงศ์ที่พบมากสุดคือ วงศ์งูพิษเขี้ยวหลัง (Colubridae) จำนวน 20 ชนิด วงศ์กิ้งก่า (Agamidae) จำนวน 14 ชนิด และวงศ์จิ้งจกและตุ๊กแก (Gekkonidae) จำนวน 11 ชนิด โดยมีชนิดพันธุ์ที่มีความเสี่ยงขั้นวิกฤติต่อการสูญพันธุ์ (Critically endangered species; CR) 2 ชนิด ได้แก่ เต่าหกเหลือง (*Manouria emys*) และเต่าเหลืองหรือเต่าเทียน (*Indotestudo elongata*) และมีสถานภาพที่ใกล้สูญพันธุ์ (Endangered species; EN) จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ เต่าจักร (*Heosemys spinosa*) เต่าบัว (*Hieremys annandalii*) และงูเขียวดงลาย (*Boiga sangsoni*) นอกจากนี้ที่มีสถานภาพเกือบอยู่ในข่ายใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable species; VU) อีกจำนวน 7 ชนิด

  3. สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก จำนวน 46 ชนิด 24 สกุล (Genus) 6 วงศ์ (Family) 2 อันดับ (Order) วงศ์ที่พบมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ วงศ์กบแท้ (Ranidae) จำนวน 19 ชนิด วงศ์อึ่งอ่าง (Microhylidae) จำนวน 11 ชนิด และวงศ์ปาดโลกเก่า (Rhacophoridae) จำนวน 7 ชนิด สกุลที่พบมากสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สกุล Rana จำนวน 8 ชนิด สกุล Microhyla และ สกุล Rhacophorus จำนวน 5 ชนิดเท่ากัน และสกุล Bufo จำนวน 4 ชนิด มีสถานภาพเกือบอยู่ในข่ายใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable species; VU) จำนวน 1 ชนิด คือ กบท่าสาร (*Ingerana tasanae*)

  4. นก จำนวน 296 ชนิด 46 วงศ์ (Family) 15 อันดับ (Order) วงศ์ที่พบมากสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ วงศ์นกกินแมลง (Sylviidae) จำนวน 32 ชนิด วงศ์นกจับแมลง (Muscicapidae) จำนวน 30 ชนิด และวงศ์เหยี่ยว (Accipitridae) จำนวน 24 ชนิด ส่วนอันดับที่พบมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ อันดับนกจับคอน (Passeriformes) จำนวน 158

ชนิด อันดับนกกระสา(Ciconiiformes) จำนวน 32 ชนิด และอันดับนกหัวขวาน (Piciformes) จำนวน 23 ชนิด โดยมีชนิดพันธุ์ที่มีความเสี่ยงขั้นวิกฤติต่อการสูญพันธุ์ (Critically endangered species; CR) 3 ชนิด ได้แก่ นกชนหิน (*Buceros vigil*) นกกระเต็นน้อยแถบอกดำ (*Alcedo euryzona*) และเหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา (*Ichthyophaga ichthyaetus*) และมีสถานภาพที่ใกล้สูญพันธุ์ (Endangered species; EN) จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ นกเงือกหัวหงอก (*Acerus comatus*) นกกระสาคอขาวปากแดง (*Ciconia stormi*) นกแต้วแล้วแดงมลายู (*Pitta granatina*) นกเขียวก้านตองใหญ่ (*Chloropsis sonnerati*) นอกจากนี้ที่มีสถานภาพเกือบอยู่ในข่ายใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable species; VU) อีก 4 ชนิด

5. แมลง เป็นข้อมูลในกลุ่มด้วงและผีเสื้อ จำนวน 73 ชนิด 19 วงศ์ (Family) โดยวงศ์ที่พบมากที่สุด ได้แก่ วงศ์ผีเสื้อขาหน้าพู่ (Nymphalidae) จำนวน 19 ชนิด ในจำนวนแมลงที่สำรวจพบ ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการประเมินสถานภาพด้านการอนุรักษ์จาก IUCN มีเพียง 5 ชนิด ที่มีสถานะเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความเสี่ยงต่ำต่อการสูญพันธุ์ (Least Concern; LC) ซึ่งอยู่ในกลุ่มผีเสื้อทั้งหมด ได้แก่ ผีเสื้อขาวหางริ้ว (*Cheritra freja*) ผีเสื้อแผนที่เส้นตรง (*Cyrestis nivea*) ผีเสื้อหนอนใบรักฟ้าสีคล้ำ (*Ideopsis vulgaris*) ผีเสื้อหางตุ่มจุดชมพู (*Pachliopta aristolochiae*) และผีเสื้อเณรจิ๋ว (*Eurema brigitta*)

6. สัตว์น้ำ จากการสำรวจสถานภาพทรัพยากรปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติเขาสก จำนวน 4 จุด พบปลาทั้งสิ้น 118 ชนิด จาก 29 วงศ์ สถานภาพของปลาในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสก จากการตรวจสอบสถานภาพของปลาที่พบในการศึกษาพบ โดยมีชนิดพันธุ์ที่มีความเสี่ยงขั้นวิกฤติต่อการสูญพันธุ์ (Critically endangered species; CR) จำนวน 1 ชนิด ได้แก่ ปลาบึก (*Pangasianodon gigas*) มีสถานภาพที่ใกล้สูญพันธุ์ (Endangered species; EN) จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ ปลาตะพัด (*Scleropages formosus*), ปลาสะตือ (*Chitala lopis*) และปลาท้องพลุ (Laubuca caeruleostigmata) นอกจากนี้ที่มีสถานภาพเกือบอยู่ในข่ายใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable species; VU) จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ ปลากะทิ (*Cyclocheilichthys heteronema*), ปลาค้อปลาไหล (*Vaillantella maassi*), ปลาดุกด้าน (*Clarias batrachus*), ปลาดุกอุย (*Clarias macrocephalus*) และปลาแขยงขีด (*Mystus multiradiatus*) ชนิดที่ถูก คุกคามในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ(NT-Near Threatened) จำนวน 2 ชนิด ได้แก่ ปลาแกง (*Cirrhinus molitorella*) และปลาช่อนงูเห่า (*Channa marulius*) (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลนีแห่งประเทศไทย, 2558)

- **ประเภทเห็ดรา** ยังมีการเข้ามาศึกษาวิจัยในพื้นที่น้อย โดยข้อมูลจากกลุ่มงานวิชาการ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4 พบ จำนวน 29 ชนิด 15 วงศ์ (Family) 8 อันดับ (Order) วงศ์ที่พบมากสุด ได้แก่ วงศ์ Polyporaceae จำนวน 6 ชนิด ส่วนอันดับที่พบมากสุด ได้แก่ อันดับ Agaricales และ Polyporales จำนวน 9 ชนิด เท่ากัน
- **ประเภทสังคมพืช** เนื่องจากสังคมพืชมีความหลากหลายทางชีวภาพที่สูงมาก โดยเฉพาะป่าดิบชื้นซึ่งเป็นสังคมหลักในพื้นที่ การระบุจำนวนชนิดที่พบว่ามีเท่าไร จึงเป็นการยาก โดยจากการรวบรวมการศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบสังคมพืชป่าดิบชื้นในพื้นที่ โดยวางแปลง

ตัวอย่างขนาด 20 x 50 เมตร พบว่ายังสามารถแบ่งสังคมพืชป่าดิบชื้นเป็นสังคมย่อยตามลักษณะถิ่นที่อยู่ และชนิดพันธุ์ไม้เด่นในแต่ละพื้นที่ได้อีก เช่น

1. สังคมพืชป่าดิบชื้น

1.1 สังคมพืชป่าดิบชื้นที่พบตามภูเขาดินทั่วไป พบขึ้นกระจายทั่วทั้งพื้นที่ที่ระดับความสูง 100 – 900 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จากการวางแปลงตัวอย่างพบพันธุ์ไม้ (tree) 86 ชนิด 66 สกุล (Genus) 35 วงศ์ (Family) วงศ์ที่พบมากสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ วงศ์ยาง (Dipterocarpaceae) จำนวน 8 ชนิด วงศ์กระดังงา (Annonaceae) จำนวน 7 ชนิด และวงศ์มะเกลือ (Ebenaceae) วงศ์ก่อ (Fagaceae) และวงศ์จันทน์ป่า (Myristicaceae) พบเท่ากันจำนวน 5 ชนิด ส่วนในระดับสกุล พบมากสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ สกุลมะเกลือ (Diospyros) จำนวน 5 ชนิด สกุลก่อหมู (Lithocarpus) และสกุลชมพู่ (Syzygium) จำนวน 4 ชนิด และสกุลขนุน (Artocarpus) สกุลเลือดม้า (Knema) และสกุลยาง (Dipterocarpus) พบ จำนวน 3 ชนิด ชนิดพันธุ์ไม้ที่มีค่าดัชนีความสำคัญ (Important Value Index; IVI) สูงสุด 10 ลำดับแรก ได้แก่ ตะเคียนราก (*Hopea griffithii*) ยางยูง (*Dipterocarpus grandiflorus*) พิกุลป่า (*Palaquium impressionervium*) แดงเขา (*Syzygium attenuatum* subsp. *circumscissum*) เคียนทราย (*Shorea gratissima*) คอเหี้ย (*Xerospermum noronhianum*) เปรียง (*Swintonia floribunda*) นากบุด (*Mesua ferrea*) มะปริง (*Bouea oppositifolia*) และ มังคาก (*Cynometra malaccensis*) โดยมีค่าดัชนีความสำคัญเท่ากับ 31.13, 28.20, 18.98, 18.28, 14.88, 11.27, 11.03, 10.07, 7.19 และ 7.01 ตามลำดับ ค่าดัชนีความหลากหลายของสังคมพืชในแปลงตัวอย่าง ตามสมการของ Shannon-Weiner method (H') มีค่าเท่ากับ 3.94 โดยมีค่าความสม่ำเสมอ (Pielou Evenness (E)) เท่ากับ 0.88

1.2 ป่าดิบชื้นที่ลุ่มต่ำระหว่างหุบเขาหินปูน พบขึ้นเป็นพื้นที่แคบๆ ระหว่างภูเขาหินปูนที่มีการสะสมของอินทรียวัตถุ และมีดินที่ลึก การปกคลุมของชั้นเรือนยอดค่อนข้างแน่นทึบ ส่วนใหญ่จะเป็นพรรณไม้ที่มีผลเป็นอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นตัวพาชี้นส่วนสืบพันธุ์กระจายข้ามเขาหินปูนสูงๆ เข้ามาได้ การศึกษาชั้นโครงสร้างของป่าและองค์ประกอบพรรณไม้พบ จำนวน 79 ชนิด 59 สกุล (Genus) 33 วงศ์ (Family) วงศ์ที่พบมากสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ วงศ์กระท้อน (Meliaceae) จำนวน 10 ชนิด วงศ์กระดังงา (Annonaceae) จำนวน 9 ชนิด และวงศ์มะเกลือ (Ebenaceae) และวงศ์อบเชย (Lauraceae) พบเท่ากันจำนวน 6 ชนิด ส่วนในระดับสกุล พบมากสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ สกุลลังสาด (Aglaia) จำนวน 7 ชนิด สกุลมะเกลือ (Diospyros) จำนวน 6 ชนิด และสกุลกะทัง (Litsea) และสกุลสำโรง (Sterculia) พบ จำนวน 3 ชนิด ชนิดพันธุ์ไม้ที่มีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด 10 ลำดับแรก ได้แก่ พริกนกขน (*Orophea cuneiformis*) มันหมู (*Strombosia javanica*) ทองพระ (*Endocomia canarioides*) แดงน้ำ (*Pometia pinnata*) กะทังใบแข็ง (*Litsea robusta*) โปรง (*Brownlowia helferiana*) กระดังงาป่า (*Polyalthia lateriflora*) กล้วยค่าง (*Orophea enterocarpa)* ลางสาดใบใหญ่ (*Aglaia*

sp.) และสังเครียดใบรี (*Aglaia elliptica*) โดยมีค่าดัชนีความสำคัญ เท่ากับ 18.78, 17.28, 15.14, 14.01, 12.80, 11.05, 10.88, 10.50, 9.42 และ 8.25 ตามลำดับ ค่าดัชนีความหลากหลายของสังคมพืชในแปลงตัวอย่าง ตามสมการของ Shannon-Weiner method (H') มีค่าเท่ากับ 3.95 โดยมีค่าความสม่ำเสมอ (Pielou Evenness (E)) เท่ากับ 0.90

2. สังคมพืชเขาหินปูน พบบริเวณเขาหินปูน หรือผาหินปูนที่ยกตัวขึ้น ตามซอกหินที่แตก หรือแอ่งหินเล็กๆที่มีการสะสมอินทรียวัตถุเพียงตื้นๆ พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้พุ่ม และไม้ยืนต้นบางชนิดเท่านั้นแต่จะปรับตัวอยู่ในสภาพแคระแกร็น ส่วนใหญ่ทิ้งใบในฤดูแล้ง มีความทนทานต่อความแห้งแล้ง ลมแรง จากการลงพื้นที่เพื่อวางแปลงสำรวจพบว่า พื้นที่เป็นเขาหินปูนสูงชันเป็นอันตรายไม่สามารถวางแปลงเพื่อศึกษาพันธุ์ไม้ได้ จึงทำการศึกษาได้เพียงชนิดพันธุ์ไม้เท่านั้น สำรวจพบชนิดพันธุ์ไม้ 44 ชนิด 38 สกุล (Genus) 29 วงศ์ (Family) วงศ์ที่พบมากสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ วงศ์ยางพารา (Euphorbiacae) วงศ์ขนุน (Moraceae) และวงศ์เข็ม (Rubiaceae) พบเท่ากันจำนวน 3 ชนิด ส่วนในระดับสกุล พบมากสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ สกุลมะเกลือ (Diospyros) และสกุลไทร (Ficus) จำนวน 3 ชนิดเท่ากัน และสกุลนกนอน (Cleistanthus) และสกุลตีนนก (Vitex) พบจำนวน 2 ชนิดเท่ากัน

3. สังคมพืชป่าดิบเขาระดับต่ำ พบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกเพียงเล็กน้อย ครอบคลุมพื้นที่ส่วนที่เป็นยอดเขาสูง ตั้งแต่ความสูง 900 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพอากาศค่อนข้างหนาวเย็น ความชื้นสูง ลมแรง จึงทำให้พรรณไม้มีสภาพแคระแกร็น ใบเล็กและหนากว่าปกติ มีมอสส์ ไลเคนส์ ปกคลุมตามกิ่งและลำต้น พรรณไม้เด่นที่พบในพื้นที่ได้แก่ ข่าต้น (*Cinnamomum ilicioides*) ก่อกระดุม (*Quercus oidocarpa*) ก่อบ้าน (*Castanopsis wallichii*) ก่อเหน่ง (*Lithocarpus elegans*) ไข่เขียว (*Parashorea stellata*) เคียนทราย (*Shorea gratissima*) ชุมแพรก (*Heritiera javanica*) พิกุลป่า (*Adinandra integerrima*) อ้ายบ่าว (*Stemonurus malaccensis*) ดำตะโก (*Diospyros wallichii*) สร้อยโมลี (*Meliosma lanceolata*) ชุมแสงโคนใบต่อม (*Xanthophyllum affine*) ก่วมขาว (*Acer laurinum*) จำปาหลวง (*Magnolia utilis*) เติม (*Bischofia javanica*) เงาะป่าเทา (*Nephelium melliferum*) โพบาย (*Balakata baccata*) เม่าเหล็ก (*Diospyros racemosa*) เป็นต้น

4. สังคมพืชป่าบึงน้ำจืด มีลักษณะเป็นแอ่งพรุภูเขา ที่มีลำต้นไม่สูงมากนัก และมีการพัฒนาต้นโดยการยกรากให้มีลักษณะเป็นพูพอนต่ำๆ ในช่วงน้ำหลากจะมีน้ำท่วมขังทั่วทั้งพื้นที่ของป่าพรุ ส่วนในฤดูแล้งจะมีลักษณะเป็นน้ำท่วมขังกระจายเป็นหย่อมๆ ทั้งบริเวณซึ่งพันธุ์ไม้เด่น ได้แก่ จิกน้ำ (*Barringtonia acutangula* spp. *acutangula*) มะพูด (*Garcinia dulcis*) ตีนนก (*Vitex pinnata*) หว้าน้ำ (*Syzygium* sp.) และ อินทนิลน้ำ (*Lagerstroemia speciosa*) ส่วนพื้นที่ที่ต่อเนื่องขึ้นมาจากขอบบึงมาถึงบนบกมีสภาพเป็นป่าดิบชื้นที่ลุ่มต่ำในระหว่างหุบเขาหินปูน พบพันธุ์ไม้เด่น ได้แก่ตะเคียนทอง (*Hopea odorata*) เชียด (*Cinnamomum iners*) พลับกล้วย (*Diospyros frutescens*) หลาวค่าง (*Crudia lanceolata*) นางก้อ (*Diospyros dictyoneura*) มังคาก (*Cynometra*

malaccensis) เมงครวน (*Schoutenia accrescens*) มะตาด (*Dillenia indica*) ตะแบกนา (*Lagerstroemia floribunda* var. *floribunda*) หวดสี่ใบ (*Lepisanthes tetraphylla*) กลึงกล่อม (*Polyalthia suberosa*) รามใบมัน (*Ardisia murtonii*) กรายท้องขาว (*Xylopia subdehiscens*) พุดป่า (*Rothmannia schoemanii*) เต้าหลวง (*Macaranga gigantea*) คันแหลนใบใหญ่ (*Hypobathrum racemosum*) ท้าวแสนปม (*Diospyros cauliflora*) ลองกองป่า (*Lansium parasiticum*) แลนบาน (*Canarium denticulatum*) ยมหอม (*Toona ciliata*) ระย่อมตีนเป็ด (*Rauvolfia sumatrana*)

3. ความเป็นธรรมชาติ (Naturalness)

พื้นที่คุ้มครองหลักเป็นสังคมพืชที่อยู่ในสภาพธรรมชาติดั้งเดิม การสร้างเขื่อนรัชชประภาซึ่งแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2530 ได้เปลี่ยนสภาพเดิมซึ่งบางส่วนเป็นสังคมพืชป่าดิบชื้นที่ลุ่มต่ำ บางส่วนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ชุมชน ประมาณ 25 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ เปลี่ยนแปลงไปเป็นอีกระบบนิเวศหนึ่ง นั่นคือ ระบบนิเวศบึงน้ำจืดขนาดใหญ่ มาเป็นเวลา 30 กว่าปี ระยะเวลาดังกล่าว ก่อเกิดเป็นเสถียรภาพทางธรรมชาติรูปแบบใหม่เอื้อประโยชน์ในภาพรวมต่อมนุษย์และสัตว์ป่า ในยุคที่ต้องอาศัยอยู่ภายใต้สภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก

พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกยังคงรักษาความเป็นธรรมชาติขั้นสูงไว้ได้ มีเพียงพื้นที่ไม่ถึง 2 เปอร์เซ็นต์ที่ยังคงได้รับการผ่อนปรนให้มีการเข้าไปดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ ไม่ว่าจะในด้านเพื่อการดำรงชีพ เช่น พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ประมงพื้นบ้าน หรือพื้นที่นันทนาการหรือพื้นที่โซนบริการสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยกิจกรรมนันทนาการที่เกิดในพื้นที่ป่าเปลี่ยวจะเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด เช่น กิจกรรมเดินป่าทั้งระยะใกล้-ไกล กิจกรรมดูนก-ศึกษาพรรณไม้ตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมเที่ยวชมน้ำตกซึ่งเปิดเฉพาะเส้นทางเดินเท้า กิจกรรมล่องเรือ-พายเรือ-ส่องสัตว์ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

ปัญหาภัยคุกคามต่อสภาพธรรมชาติและทรัพยากรในอุทยานแห่งชาติเขาสก พบน้อยมากในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา อาจเป็นเพราะความตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรของชุมชนโดยรอบ หรืออาจเป็นเพราะการเติบโตด้านการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติได้ขยายผลไปสู่ชุมชน นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวอย่างเดียวแล้วออกไปพักค้างคืนที่รีสอร์ตหรือโฮมสเตย์ที่อยู่โดยรอบ ช่วยกระตุ้นและยกระดับเศรษฐกิจชุมชน จึงไม่มีความจำเป็นต้องเข้าป่าไปล่าสัตว์ป่าหรือบุกรุกพื้นที่เพื่อการเกษตร อีกต่อไป ทำให้ธรรมชาติยังคงอยู่ และกระบวนการทางธรรมชาติยังคงเดินหน้าไปตามกลไกหรือวัฏจักรที่ไม่มีมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องต่อไป

ภาพที่ 9 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาสก

4. ความสำคัญต่อการอนุรักษ์อย่างสูง (High Conservation Important)

ระบบนิเวศที่หลากหลายและสมบูรณ์ของอุทยานแห่งชาติเขาสก ตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำตาปีซึ่งครอบคลุมพื้นที่ภาคใต้ตอนบนฝั่งตะวันออกของประเทศไทย ให้บริการทางนิเวศที่หลากหลายแก่ชุมชนโดยรอบ อีกทั้งลักษณะภูมิประเทศกำเนิดจากขบวนทางธรณีวิทยาหลายยุค จึงก่อเกิดเป็นภูมิทัศน์ที่สวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิประเทศแบบคาสต์ (Karst topography) จนได้รับการจัดอันดับให้เป็น 1 ใน 8 อุทยานแห่งชาติที่สวยที่สุดในโลก จาก Vogue นิตยสารแฟชั่นชื่อดังระดับโลก (https://www.vogue.fr/lifestyle-en/article/the-8-most-beautiful-national-parks-around-the-world) ดังที่ปรากฏในนิตยสารว่า “The Khao Sok National Park in Thailand. Between Phuket and Surat Thani lies an emerald treasure. 285 square miles are blanketed in verdant forest, sheltering over 300 different species of bird that have coexisted in the jungle for over 160 million years. Some trees reach 213 feet in height, from the tops of which gibbons chatter and shriek. The Chiew Larn Lake is a must-see for its mystical peaks – the trees look like they are literally engulfed by the water.”

กิจกรรมนันทนาการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกทั้งหมดเป็นกิจกรรมกลางแจ้ง ที่ไม่เพียงแต่สร้างความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติจึงได้รับการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว ทั้งการสร้างความเพลิดเพลินในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการให้ได้รับโอกาสที่จะเห็นภูมิประเทศทางธรณีวิทยาที่น่าอัศจรรย์ เช่น การพายเรือคายักชมทัศนียภาพ การเยี่ยมชมถ้ำน้ำลอด การเดินป่าศึกษาธรรมชาติทั้งแบบระยะใกล้ที่สามารถไปโดยลำพังได้ และการเดินป่าระยะไกลที่ต้องมีเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศน์ท้องถิ่นนำทาง การส่องสัตว์

ภาพที่ 10 กิจกรรมนันทนาการเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาสก

อุทยานแห่งชาติเขาสกสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี มีกิจกรรมกลางแจ้งมากมายสำหรับนักท่องเที่ยว จากสถิติที่ผ่านมามีอัตราส่วนนักท่องเที่ยวประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวยุโรปร้อยละ 67 นักท่องเที่ยวชาวเอเชีย ร้อยละ 1 และนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 32 จากสถิตินักท่องเที่ยวที่ผ่านมามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (ภาพที่11 และ ภาพที่ 12)

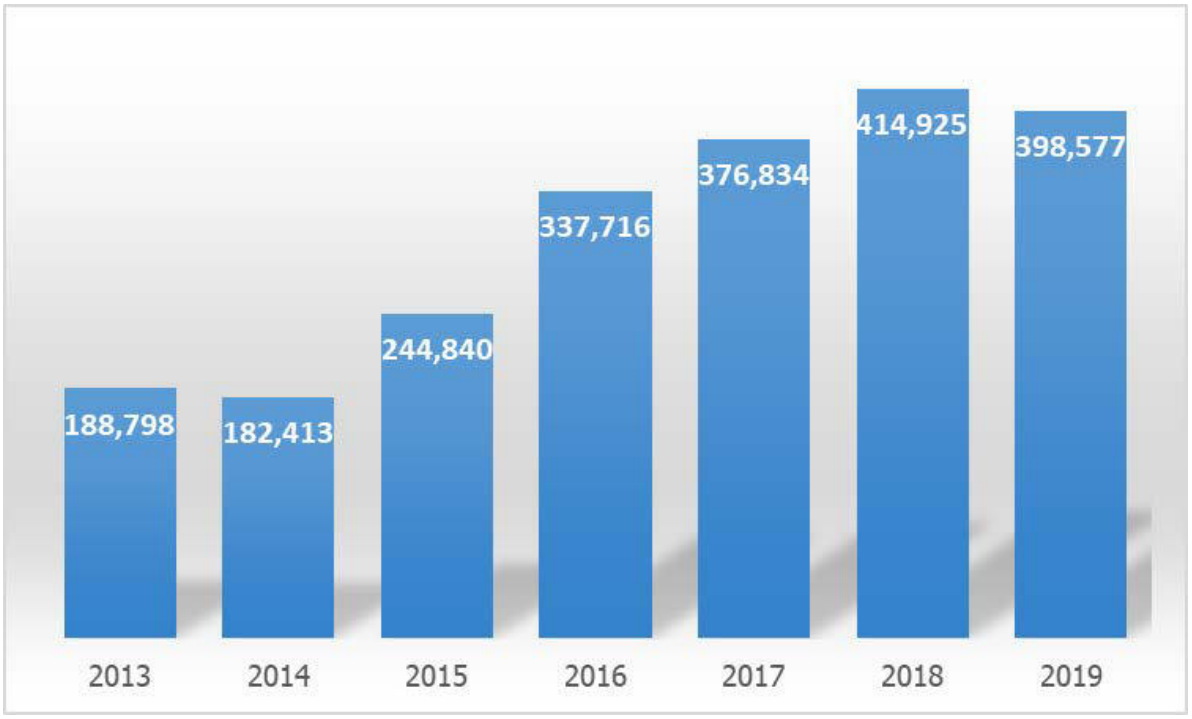

ภาพที่ 11 สถิตินักท่องเที่ยวรายปีระหว่าง พ.ศ. 2556-2562

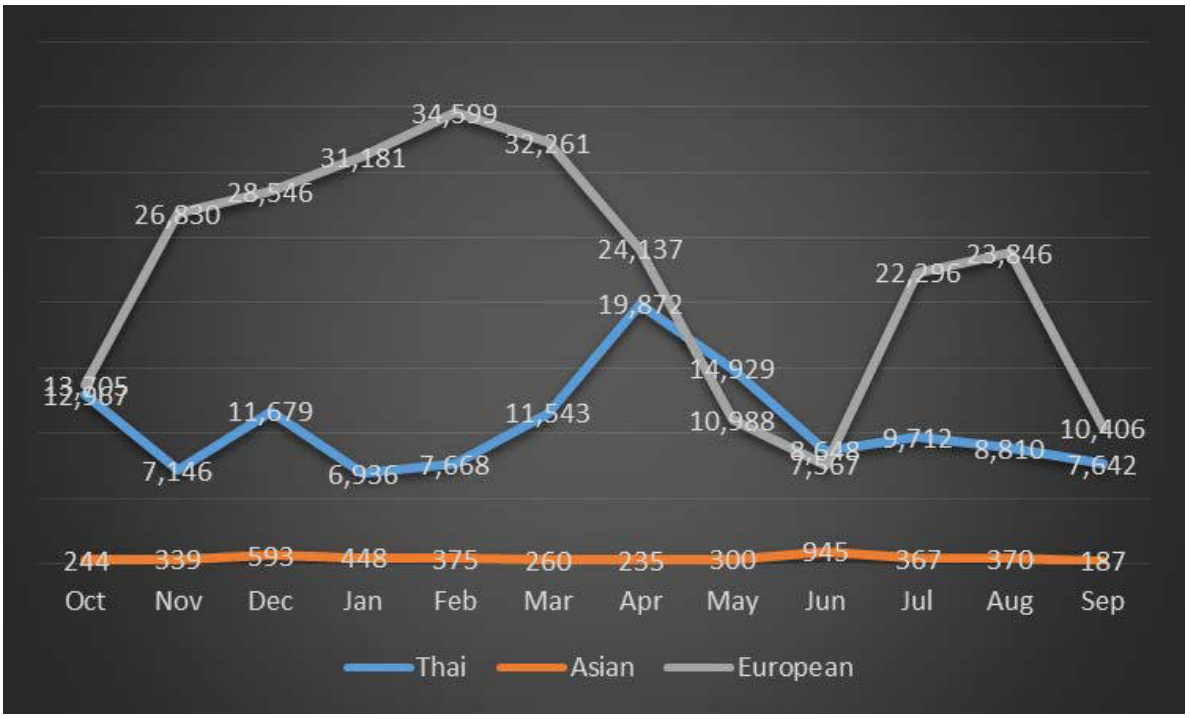

ภาพที่ 12 สถิตินักท่องเที่ยวรายเดือนเฉลี่ย (พ.ศ. 2556-2562)

การจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จของการจัดการอุทยานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติทุกแห่งในประเทศไทยได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาพื้นที่อนุรักษ์ (Protected Areas Committee) หรือเรียกสั้นๆ ว่า PAC ในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติเขาสกมีคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติ จำนวน 25

คน โดยมีนายอำเภอบ้านตาขุนเป็นประธาน ได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2562 และมีวาระถึงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2564 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาสกทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการอื่นๆ ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานท้องถิ่น ผู้แทนจากหน่วยงานที่มีสำนักงานตั้งอยู่ในภูมิภาค เช่น ประมง ตำรวจ สรรพากร ชมรมผู้ประกอบการแพท่องเที่ยวเขื่อนรัชชประภา ชมรมผู้ประกอบการเรือท่องเที่ยวเขื่อนรัชชประภา ชมรมผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเขาสก ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น และตัวแทนชุมชน โดยในการขับเคลื่อนภารกิจของคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติ มีการจัดประชุมคณะกรรมการปีละ 4 ครั้ง จากความร่วมมือกันริเริ่มและตัดสินใจร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ PAC ได้มีการแก้ไขปัญหาขยะจัดกิจกรรมขยะคืนถิ่น รณรงค์ลดใช้พลาสติก ห้ามไม่ให้มีแอลกอฮอล์ในอุทยานแห่งชาติ การขออนุญาตเรือนำเที่ยวภายในเขื่อนรัชชประภา การตรวจสอบการพื้นที่ใช้สอยของแพเอกชนซึ่งประสบผลสำเร็จและมีความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 เป็นต้นไป รัฐบาลไทยมีนโยบายให้พื้นที่อนุรักษ์ทั่วประเทศ งดใช้บรรจุภัณฑ์ประเภทโฟมและพลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง อุทยานแห่งชาติเขาสกได้สนองนโยบายนี้ โดยการร่วมกับเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชน เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในการใช้บรรจุภัณฑ์ประเภทดังกล่าว โดยเบื้องต้นได้รับรณรงค์ให้เปลี่ยนมาใช้ถุงผ้าและบรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุชีวภาพที่ย่อยสลายง่ายทดแทน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นจึงจิตสำนึกและความตระหนักหรือความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติที่ได้มาสัมผัส หรือเป็นสถานที่ประกอบอาชีพของตนได้เป็นอย่างดี

5. พื้นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย (Legally Gazetted Conservation Areas)

คณะกรรมการพื้นที่คุ้มครอง (World Commission on Protected Areas) หรือ WCPA ขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรมชาติ (IUCN) แบ่งประเภทของพื้นที่คุ้มครองในโลกออกเป็น 6 ประเภท (IUCN Protected Area categories) โดยอุทยานแห่งชาติเขาสก อยู่ในประเภทที่ 2 : อุทยานแห่งชาติ (Category II : National Park) หมายถึงพื้นที่ที่ได้รับการพิทักษ์ที่มีจุดประสงค์หลักในการปกป้องระบบสิ่งแวดล้อม และในการสันทนาการ

ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติทุกแห่งได้รับการคุ้มครองโดยพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 พฤศจิกายน 2562 แทนพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แม้อุทยานแห่งชาติเขาสกจะได้รับประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติฉบับเดิม โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 197 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2523 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 22 ของประเทศไทย และแก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้งตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 111 ตอนที่ 32 ก เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2537 ก็ตาม โดยเนื้อหาในพระราชบัญญัติฉบับใหม่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย สอดรับกับสถานการณ์ในปัจจุบันและเพิ่มบทลงโทษกรณีทำความเสียหายหรือมีพฤติกรรมส่อว่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทในอุทยานแห่งชาติ

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติให้อุทยานแห่งชาติดำเนินการจัดทำแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง ซึ่งได้มีการกำหนดกรอบแผนการจัดการไว้ให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งขอบเขตพื้นที่และที่ตั้งแบบ digital

file ข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรในพื้นที่ทั้งเชิงกายภาพและเชิงชีวภาพ แผนที่และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปกคลุมดิน (Land Use Land Cover) รวมถึงรูปแบบและแผนที่การแบ่งเขตการจัดการที่ดินในอุทยานแห่งชาติ (Zoning Map)

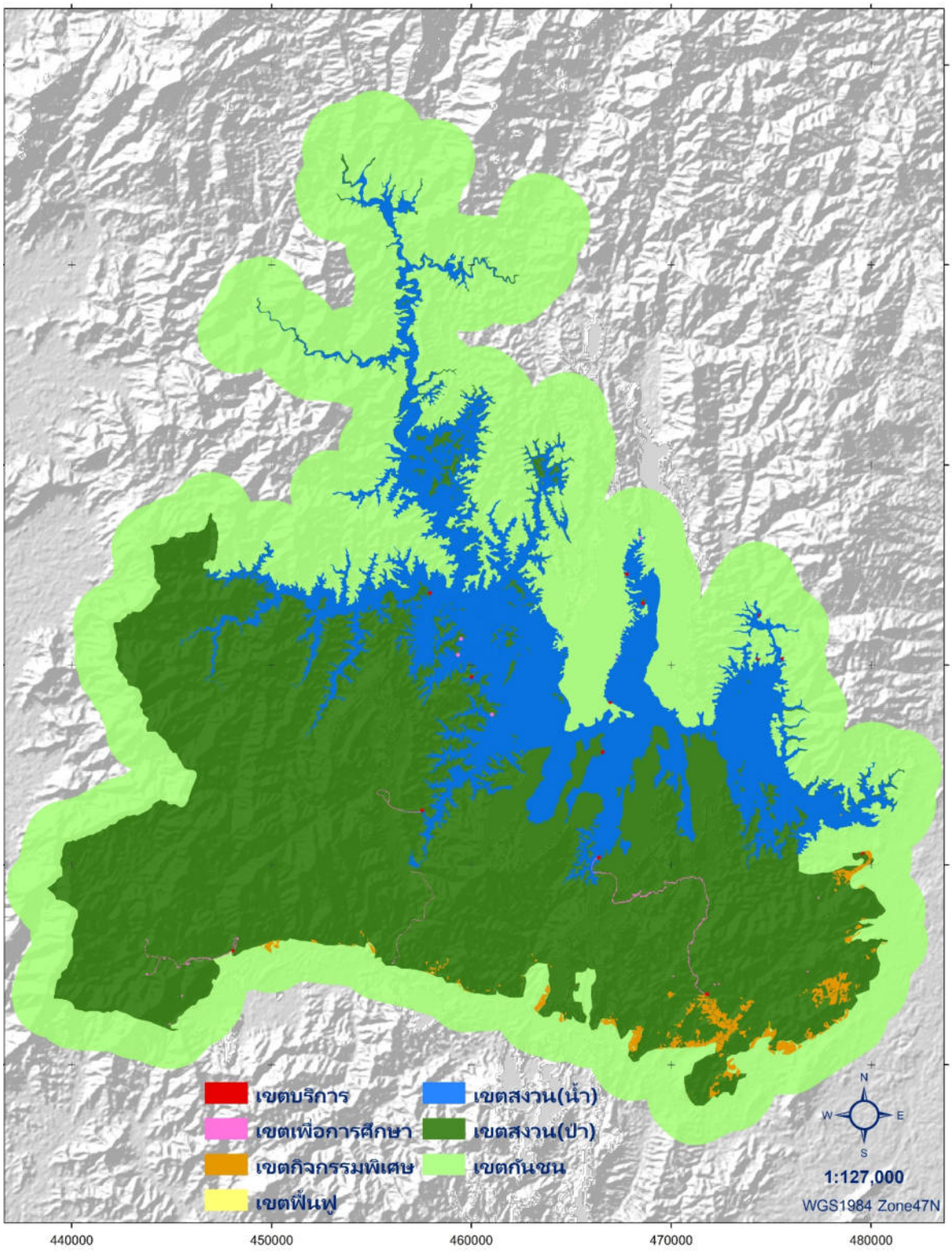

ภาพที่ 13 การแบ่งเขตการจัดการที่ดินในอุทยานแห่งชาติเขาสก

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายหรือพระราชบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องและคุ้มครองพื้นที่อุทยานแห่งชาติและทรัพยากรในอุทยานแห่งชาติ อีกหลายฉบับ ได้แก่

- **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560** เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย มีบทบัญญัติสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ในหลายหมวดและหลายมาตราด้วยกัน โดยจะกล่าวถึงสิทธิในการใช้และปกปักรักษาทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม
- **พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560** เป็นกฎหมายที่กำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- **พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484** เป็นกฎหมายแม่บทว่าด้วยเรื่องการป่าไม้ เพื่อควบคุมการทำไม้หวงห้าม ของป่าหวงห้าม ตราประทับไม้ การควบคุมการแปรรูปไม้ การแผ้วถางป่า และการกำหนดชนิดของป่าหวงห้าม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ
- **พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พุทธศักราช 2507** เป็นกฎหมายเพื่อสงวนพื้นที่ป่าไม้ให้สามารถดำเนินการคุ้มครองป้องกัน รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าของชาติ ในกรณีพื้นที่อุทยานแห่งชาติถูกประกาศซ้อนทับอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
- **พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562** เป็นกฎหมายที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ และกำหนดให้การสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาสัตว์ป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์
- **พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535** เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบรอบด้านทั้งมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ เสียง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- **พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497** ในมาตรา 9 ระบุว่า “ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยเหมืองแร่และการป่าไม้ที่ดินของรัฐ ถ้ามิได้มีสิทธิครอบครองหรือมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ห้ามมิให้บุคคลใดเข้าไปยึดถือครอบครองรวมตลอดถึงก่นสร้างหรือเผาป่า ทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นการทำลายหรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หินที่กรวด หรือที่ทราย ในบริเวณที่รัฐมนตรีประกาศหวงห้ามในราชกิจจานุเบกษา หรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน
- **พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456** พระราชบัญญัตินี้ได้แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2510 มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันและคุ้มครองทางน้ำและท่าเทียบเรือ และที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อม
- **พระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2490** เป็นกฎหมายที่กำหนดพื้นที่แหล่งน้ำสำหรับรักษาพืชพันธุ์ที่ว่าประมูล ที่อนุญาตและบ่อล่อสัตว์น้ำ ซึ่งมีระเบียบที่ออกห้ามมิให้ผู้ใดทำการประมงในพื้นที่ดังกล่าว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตและปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนด สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประมง และวิธีการประมง

6. แผนการบริหารจัดการที่ได้รับความเห็นชอบ (Approved Management Plan)

ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ส่วน 1 หมวด 3 มาตรา 18 วรรคแรก ถึงวรรคสาม ระบุไว้ว่า

“ในการคุ้มครอง บำรุง ดูแล รักษา และการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ ให้จัดให้มีแผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งพร้อมแผนที่แสดงรายละเอียดและแนวเขต การจัดการพื้นที่เพื่อเสนออธิบดีให้ความเห็นชอบ เมื่ออธิบดีให้ความเห็นชอบแผนการบริหารจัดการพื้นที่ ดังกล่าวแล้ว ให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติที่มีหน้าที่รับผิดชอบในอุทยานแห่งชาตินั้นปิดประกาศแผนที่และแนวเขตการจัดการท้ายประกาศไว้ ณ สถานที่ที่เปิดเผย และดำเนินการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ให้เป็นไปตามแผนการบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าว

การจัดทำแผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติและการกำหนดเขตการจัดการภายใน พื้นที่อุทยานแห่งชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่อธิบดีกำหนด โดยการกำหนดเขตการจัดการภายใน พื้นที่อุทยานแห่งชาติดังกล่าวต้องไม่กระทบต่อลักษณะพื้นที่ที่ต้องการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติหรือ เป็นพื้นที่เปราะบางของระบบนิเวศ และต้องรักษาไว้ซึ่งสภาพความเป็นอุทยานแห่งชาติด้วย

แผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ อย่างน้อยต้องประกอบด้วยวิธีการดำเนินการ แนวทางการจัดการ และการกำกับดูแลการใช้พื้นที่ และให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชนด้วย”

อุทยานแห่งชาติเขาสกได้ดำเนินการจัดทำ “แผนการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาสก (พ.ศ. 2562-2566)” ที่มีกรอบสอดแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมสอดคล้องกับ “พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560” รวมทั้ง “แผนแม่บทอุทยานแห่งชาติแบบบูรณาการ พ.ศ. 2560-2564 และ แผนปฏิรูปอุทยานแห่งชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580” โดยปัจจุบันอยู่ในช่วงการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และให้ความเห็นชอบต่อแผนการจัดการดังกล่าวของคณะกรรมการพิจารณาแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน ตามคำสั่งกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่ 384/2562 ลงวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2562 ก่อนการนำเสนออธิบดีฯเพื่อพิจารณาอนุมัติใช้แผนดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

- **ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากร**
  กลยุทธ์ที่ 1 ป้องกันรักษาทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม
  1. <u>แผนงานปรับและหมายแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาสก</u>
     1.1 โครงการปรับแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาสกและตรวจสอบเอกสารสิทธิ์การถือครองที่ดิน
     1.2 โครงการหมายแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาสกและแผนที่ระวางโดยการมีส่วนร่วม
     1.3 โครงการเพิกถอนพื้นที่ที่ซ้อนทับกับชุมชนหรือมีการหมายแนวเขตที่ทำกินร่วมกับชุมชน
     1.4 โครงการมาตรการเชิงรุกในการซื้อคืนที่ดินในพื้นที่สำคัญ
  2. <u>แผนงานเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาทรัพยากร</u>
     2.1 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสก
     2.2 โครงการพัฒนาอุปกรณ์และยานพาหนะ
     2.3 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการลาดตระเวนแผนใหม่และระบบติดตามประเมินผล

2.4 โครงการพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงเวลา

3. แผนงานพัฒนาแนวร่วมพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ

3.1 โครงการส่งเสริมการจัดตั้งแนวร่วมพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสก

3.2 โครงการเผยแพร่ความรู้และสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์

4. แผนการพัฒนามาตรฐานต่างๆ ให้เป็นที่ยอมรับในกระบวนการยุติธรรม

กลยุทธ์ที่ 2 จัดการทรัพยากร

1. แผนงานจัดการระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ

1.1 โครงการจัดการชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์

1.2 โครงการจัดการที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารสัตว์ป่า

1.3 โครงการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

1.4 โครงการสำรวจและจัดการพื้นที่เชื่อมต่อระบบนิเวศ

1.5 โครงการจัดการระบบนิเวศพื้นที่ต้นน้ำในอุทยานแห่งชาติเขาสก

- **ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**

กลยุทธ์ที่ 3 ป้องกันและจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. แผนงานพัฒนาจัดการสิ่งแวดล้อม

1.1 โครงการรายงานและติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติเขาสก

1.2 โครงการจัดการขยะในอุทยานแห่งชาติเขาสก

1.3 โครงการจัดการน้ำเสียในอุทยานแห่งชาติเขาสก

1.4 โครงการจัดการมลพิษทางอากาศและมลพิษทางเสียงในอุทยานแห่งชาติเขาสก

1.5 โครงการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการของอุทยานแห่งชาติเขาสก

2. แผนงานพัฒนาพลังงานสะอาด

2.1 โครงการการลดปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์จากภาคการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมนันทนาการและการบริการที่ได้มาตรฐาน

1. แผนงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ

1.1 โครงการพัฒนาผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาสก

1.2 โครงการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในแหล่งท่องเที่ยว

1.3 โครงการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และแหล่งท่องเที่ยว

1.4 โครงการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

2. แผนงานยกระดับกิจกรรมนันทนาการและบริการ

2.1 โครงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานบริการนักท่องเที่ยว

2.2 โครงการพัฒนาระบบการสำรองที่พักแรมของอุทยานแห่งชาติเขาสก

2.3 โครงการเพิ่มความหลากหลายและคุณภาพกิจกรรมท่องเที่ยวและนันทนาการ

2.4 โครงการดูแลและรักษาความปลอดภัยนักท่องเที่ยว

2.5 โครงการดูแลจัดการนักท่องเที่ยว

2.6 โครงการพัฒนาการจัดเก็บค่าบริการ

3. แผนงานสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3.1 โครงการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยว

3.2 โครงการพัฒนาความร่วมมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4. แผนงานรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

4.1 โครงการบรรเทาผลกระทบจากการท่องเที่ยว

4.2 โครงการจัดตั้งสถานีตรวจวัดอากาศ

กลยุทธ์ที่ 5 สนับสนุนภาคเอกชนและท้องถิ่นบริการการท่องเที่ยว

1. แผนงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการท่องเที่ยวและที่พัก

1.1 โครงการส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนและชุมชนท้องถิ่นในการบริการท่องเที่ยวนอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

2. แผนงานพัฒนาและเพิ่มศักยภาพเอกชนและชุมชน

2.1 โครงการพัฒนาความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบสื่อความหมายและธรรมชาติศึกษา

1. แผนงานพัฒนานักท่องเที่ยวคุณภาพ

1.1 โครงการนักท่องเที่ยวแนวร่วมเฝ้าระวังและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

2. แผนงานพัฒนาระบบสื่อความหมายและธรรมชาติศึกษา

2.1 โครงการพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาสก

2.2 โครงการปรับปรุงระบบป้ายสื่อความหมายในอุทยานแห่งชาติเขาสก

2.3 โครงการพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์สื่ออิเลคทรอนิกส์สื่อโสตทัศนูปกรณ์สื่อความหมายธรรมชาติศึกษาและนิทรรศการ

2.4 โครงการปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาสก

- **ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การวิจัยและพัฒนาเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาสก**

กลยุทธ์ที่ 7 สร้างฐานข้อมูลและเครือข่ายสนับสนุนการบริหารจัดการ

1. แผนงานสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากร

1.1 โครงการสำรวจและประเมินสถานภาพระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ

1.2 โครงการสำรวจและประเมินศักยภาพถ้ำ

กลยุทธ์ที่ 8 ส่งเสริมความร่วมมือและใช้ประโยชน์การวิจัย

1. แผนงานสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการศึกษาวิจัยทั้งภาครัฐและเอกชน

1.1 โครงการความร่วมมือในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติเขาสก

- **ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การเพิ่มประสิทธิภาพและการบูรณาการในการบริหารจัดการ**

กลยุทธ์ที่ 9 เพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างการบริหารกฎหมายและระเบียบ

1. แผนงานเพิ่มประสิทธิภาพกฎหมายระเบียบและการบังคับใช้กฎหมาย

1.1 โครงการสร้างความเข้าใจกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติเขาสก

กลยุทธ์ที่ 10 เพื่อศักยภาพบุคลากร

1. แผนงานพัฒนาความรู้และทักษะ

1.1 โครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาสก

2. แผนงานสร้างแรงจูงใจบุคลากร

2.1 โครงการสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาสก

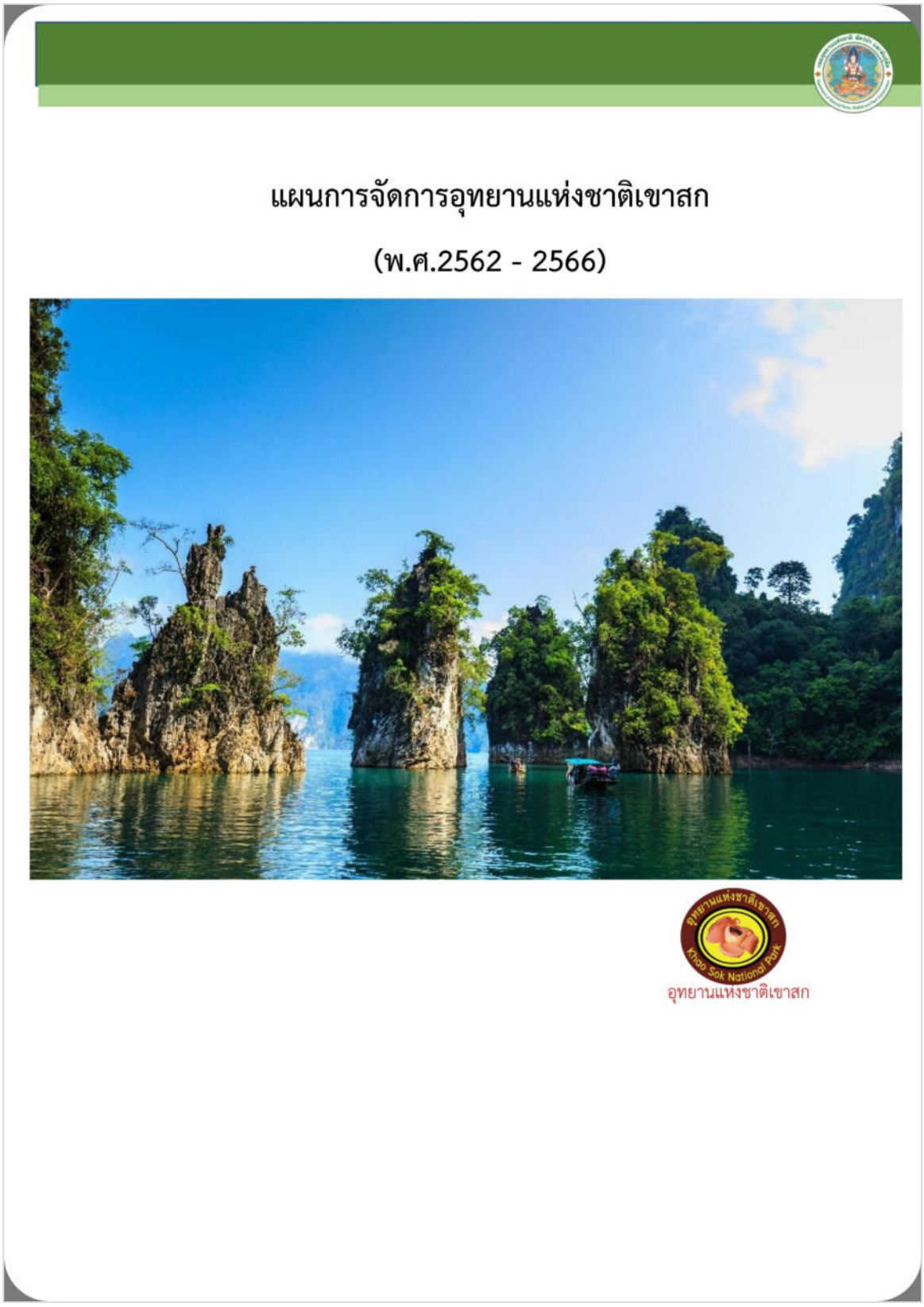

ภาพที่ 14 แผนการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาสก ระยะ 5 ปี

7. มีลักษณะการข้ามพรมแดน (Trans-boundary)

อุทยานแห่งชาติเขาสก เป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยลักษณะสังคมพืชที่หลากหลาย ได้แก่ ป่าดิบชื้น ป่าเขาหินปูน และป่าดิบเขาระดับต่ำ ลักษณะการข้ามพรมแดน (Trans-boundary) ของพื้นที่แห่งนี้จะอยู่ในลักษณะบทบาทของพื้นที่ในการให้บริการทางนิเวศ (Ecosystem service) ไปยังพื้นที่ใกล้เคียง

นิเวศบริการ (Ecosystem Services) คือสิ่งที่มนุษย์ได้รับจากการทำหน้าที่ของระบบนิเวศทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสามารถจำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่ ประโยชน์โดยตรง (Provisioning Services) เช่น การใช้เป็นอาหาร น้ำ เชื้อเพลิง เนื้อไม้ เป็นต้น, ประโยชน์ที่ได้จากการทำหน้าที่ของระบบนิเวศ (Regulating Services) เช่น อากาศ บรรยากาศ คุณภาพน้ำ เป็นต้น, ประโยชน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Services) เช่น คุณค่าทางจิตวิญญาณ สุนทรียภาพ การท่องเที่ยว เป็นต้น และประโยชน์ที่เป็นตัวสนับสนุนทำให้เกิดบริการทั้งสามส่วนข้างต้น (Supporting Services) เช่น การเป็นแหล่งอาศัย การหมุนเวียนธาตุอาหาร การเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น นิเวศบริการของอุทยานแห่งชาติเขาสกสามารถจำแนกได้ ดังนี้

- **การเป็นแหล่งอาหาร** ในกรณีที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เห็นว่าพื้นที่ในอุทยานแห่งชาติแห่งใด มีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเกิดใหม่ทดแทนได้ตามฤดูกาลที่มีศักยภาพเหมาะสมและเพียงพอ ในการเก็บหาหรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินั้นโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติ สัตว์ป่า ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบนิเวศ และเป็นกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขปัญหา การดำรงชีพตามวิถีชุมชนหรือวิถีชีวิตดั้งเดิมที่อยู่โดยรอบบริเวณอุทยานแห่งชาติดังกล่าว ให้กรมอุทยาน แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเสนอรัฐมนตรีเพื่อจัดทำโครงการอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในอุทยานแห่งชาตินั้น เป็นประกาศกระทรวง เสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบ และให้มีแผนที่แสดงแนวเขตโครงการที่จะดำเนินการซึ่งจัดทำด้วยระบบภูมิสารสนเทศ หรือระบบอื่นซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงแนบท้ายประกาศกระทรวงนั้นด้วย ซึ่งอุทยานแห่งชาติเขาสกได้ทำการสำรวจข้อมูลราษฎรที่ยังพึ่งพิงทรัพยากรในพื้นที่โดยตรงอยู่ ผลการสำรวจฐานข้อมูลเกี่ยวกับประเภทและชนิดของทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเกิดใหม่ ทดแทนได้ตามฤดูกาลในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสก มีหมู่บ้านที่เก็บหาทรัพยากรจำนวน 10 หมู่บ้าน มีประเภทของทรัพยากรที่สามารถเกิดใหม่ทดแทนได้ตามฤดูกาล ได้แก่ เหรียง สะตอ หน่อไม้ และสัตว์น้ำในเขื่อนรัชชประภา (อุทยานแห่งชาติเขาสก, 2562)
- **การเป็นแหล่งน้ำจืดสำหรับอุปโภคบริโภค** อ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภา ซึ่งเป็นหนึ่งในลุ่มน้ำสาขาย่อยที่สำคัญของลุ่มน้ำตาปี พื้นที่รับน้ำของเขื่อนรัชชประภามีขนาดพื้นที่รวม 873,217.17 ไร่ หรือ 139,714.97 เฮกตาร์ ซึ่งคำนวณตามแนวเส้นขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำที่ได้จากการประมวลผลจากโปรแกรม ArcGIS ประกอบด้วยพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมาย 7 แห่ง โดยพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง 74,547.07 เฮกตาร์ และอุทยานแห่งชาติเขาสก 47,918.41 เฮกตาร์ มีเล็กน้อยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองยัน 8,345.88 เฮกตาร์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา 4,966.31 เฮกตาร์ อุทยานแห่งชาติศรีพังงา 2,613.63 เฮกตาร์ และป่าสงวนแห่งชาติอีก 2 แห่ง มีพื้นที่ 837.38 และ 486.29 เฮกตาร์ ตามลำดับ จากการศึกษาปริมาณน้ำท่าของพื้นที่ลุ่มน้ำเขื่อนรัชชประภา โดยใช้

โมเดล InVEST (Integrated Valuation of Environmental Services and Tradeoffs) เวอร์ชัน 3.2 โดยโมเดล InVEST โมเดลย่อย Water Yield จะกำหนดปัจจัยที่ต้องใช้ในการประมวลผลไว้ 8 ปัจจัย ได้แก่ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี (precipitation) อัตราการคายระเหยเฉลี่ยรายปี (reference evapotranspiration) ความลึกจำกัดของราก (depth to root restricting) ปริมาณน้ำที่พืชใช้(plant available water fraction) ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน (landuse) ขอบเขตลุ่มน้ำหลัก (watershed) ขอบเขตลุ่มน้ำย่อย (sub-watershed) และตารางชีวกายภาพ (biophysical table) กับอีกหนึ่งค่าคงที่ของฤดูกาล (seasonal factor) พบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำเขื่อนรัชชประภา มีนิเวศบริการด้านการให้น้ำแก่ลุ่มน้ำหลักซึ่งได้แก่ ลุ่มน้ำตาปี มีปริมาณรวม 3,066,955,214.58 ลูกบาศก์เมตร/ปี หรือ 3,512.25 ลูกบาศก์เมตร/ไร่/ปี โดยจำนวนดังกล่าวแม้ไม่ใช่เกิดจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกเพียงที่เดียว แต่ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่า แต่ละพื้นที่อนุรักษ์ที่อยู่ติดกัน ย่อมเกื้อหนุนส่งเสริมให้ก่อเกิดเป็นความสมบูรณ์ในระดับสูง ในด้านต่างๆ ได้มากเกินกว่าจะประเมินเป็นสัดส่วนต่อพื้นที่ได้ (ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2560) น้ำส่วนเกินไหลลงสู่มหาสมุทรที่อ่าวบ้านดอน เป็นจุดเริ่มต้นการแลกเปลี่ยนธาตุอาหารจากระบบนิเวศบนบกในระดับท้องถิ่น สู่ระบบนิเวศทางทะเลที่เชื่อมต่อกันในระดับโลก

- **เป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอน** คุณค่าที่สำคัญของป่าไม้อีกหนึ่งอย่างที่เรารู้จักกันดีก็คือ การเป็นแหล่งดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ จนอาจเรียกได้ว่า "ป่าคือปอดของโลก" ที่ช่วยเปลี่ยนมลพิษให้กลายเป็นอากาศที่ดีแก่คนเราและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ โดยป่าแต่ละชนิดก็จะมีความสามารถในการกักเก็บคาร์บอนแตกต่างกันไป ตามชนิดพันธุ์ของต้นไม้ ช่วงการเจริญเติบโต และสภาพแวดล้อม อุทยานแห่งชาติเขาสกมีพื้นที่ป่าไม้ครอบคลุมพื้นที่ 54,699.04 เฮกตาร์ ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ป่าดิบชื้นที่สมบูรณ์ 48,080.49 เฮกตาร์ จากข้อมูลของศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงได้ดำเนินการวางแปลงตัวอย่างถาวรป่าดิบชื้นเพื่อประเมินการกักเก็บคาร์บอนในมวลชีวภาพเหนือพื้นดินในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน พบว่ามีค่าเฉลี่ยที่ 177.03 ตันคาร์บอน/เฮกตาร์ ดังนั้นป่าดิบชื้นในอุทยานแห่งชาติเขาสกจึงมีศักยภาพในการกักเก็บคาร์บอนให้โลกมากถึง 8,511,689.1 ตันคาร์บอน โดยตัวเลขดังกล่าวยังไม่รวมปริมาณการกักเก็บคาร์บอนในดิน ในน้ำ และป่าประเภทอื่น โดยเฉพาะป่าเขาหินปูน ซึ่งโครงสร้างมีองค์ประกอบของคาร์บอเนตที่เป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอนชั้นดีอีกด้วย
- **เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทภูมิทัศน์ที่มีชื่อเสียงระดับโลก** เดิมลักษณะภูมิประเทศแบบคาสต์ (Karst Topography) ในอุทยานแห่งชาติเขาสกจะมีลักษณะซ่อนตัวอยู่ในเทือกเขาดินที่ปกคลุมไปด้วยป่าดิบชื้นที่สมบูรณ์ การเข้าถึงยากลำบาก ต้องชื่นชมทัศนียภาพจากจุดชมวิวไกลๆ หรือต้องเดินเท้าฝ่าป่าดิบเข้าไป หลังมีการสร้างเขื่อนรัชชประภา บริเวณโดยรอบกลายสภาพเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำ สามาถเข้าถึงได้ง่ายโดยทางเรือ ประกอบกับน้ำในอ่างเก็บน้ำมีความลึกและใส สะท้อนแสงมองเห็นเป็นสีเขียวมรกตตัดกับแท่งเขาหินปูนที่โผล่พ้นน้ำโอบอุ้มสังคมพืชเฉพาะตัว ก่อเกิดเป็นทัศนียภาพที่งามจับใจ ชวนหลงใหล จนได้รับการขนานนามว่า “กุ้ยหลินเมืองไทย” ต้อนรับนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกปีละประมาณเกือบครึ่งล้านคน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายให้ได้รับความเพลิดเพลินจากทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในพื้นที่ เช่น การเดินชมถ้ำน้ำทะลุ การพายเรือคายัคชื่นชมทัศนียภาพ การเดินป่าศึกษาสังคมพืช การส่องสัตว์ในสภาพธรรมชาติ การเที่ยวชมน้ำตก หรือแม้แต่การพักค้างแรม

บนแพพัก เป็นต้น อุทยานแห่งชาติเขาสกสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี มีกิจกรรมกลางแจ้งมากมายสำหรับนักท่องเที่ยว จากสถิติที่ผ่านมามีอัตราส่วนนักท่องเที่ยวประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติร้อยละ 68 หรือ 270,989 คน ตามสถิติตลอดปี พ.ศ. 2562

- **เป็นแหล่งรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรมป่าดิบชื้นเขตมรสุม** พื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติเขาสกหลักๆ เป็นสังคมป่าดิบชื้นเขตมรสุม โดยสามารถพบสังคมพืชประเภทนี้ได้ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปถึงจังหวัดพัทลุง ตั้งแต่สงขลาลงไปจะมีลักษณะค่อนไปทางสังคมพืชป่าดิบชื้นเขตศูนย์สูตร ถือเป็นป่าดิบชื้นแท้มีความหลากชนิดสูงกว่ามาก แต่ในปัจจุบัน ยุคที่ประชากรเพิ่มขึ้นมาก มีความต้องการพื้นที่เพื่อทำกสิกรรม ทำให้พื้นที่ป่าดิบชื้นเขตมรสุมลดลง จากที่เคยมีเป็นแนวต่อเนื่องทอดยาวจากชุมพรถึงสงขลา กลายสภาพเป็นโดนตัดขาดเป็นหย่อมป่าจากสิ่งที่เรียกว่าความเจริญ ปัจจุบันในภาคใต้ของไทยเหลือพื้นที่ป่าเฉพาะพื้นที่แกนกลางของคาบสมุทร มีความลาดชันค่อนข้างสูง และยังประสบปัญหาถูกบุกรุกต่อเนื่องในบางพื้นที่อนุรักษ์ คงเหลือพื้นที่ที่กว้างใหญ่และสมบูรณ์ที่สุด คือกลุ่มป่าคลองแสง-เขาสก (Klong Sang – Khao Sok forest complex) โดยถ้าพิจารณาเฉพาะส่วนที่มีพื้นที่ป่าเชื่อมต่อกัน กลุ่มป่านี้จะมีอุทยานแห่งชาติเขาสก เป็นแกนอยู่ตรงกลางเหมือนไข่แดง มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง เป็นพื้นที่กันชนอยู่ด้านทิศเหนือ มีอุทยานแห่งชาติคลองพนมอยู่ทางทิศใต้ มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองยันอยู่ทางทิศตะวันออก และอุทยานแห่งชาติศรีพังงาอยู่ทางทิศตะวันตก พื้นที่กันชนดังกล่าวเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้สังคมพืชป่าดิบชื้นเขตมรสุมในอุทยานแห่งชาติเขาสก สามารถรักษาและวิวัฒนาการเพิ่มพูนความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพันธุ์พืชของสังคมป่าประเภทนี้ไว้ได้ ถือเป็นพื้นที่ตัวแทนสังคมพืชประเภทนี้ที่สมบูรณ์ที่สุดที่ยังหลงเหลืออยู่ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

8. มีลักษณะความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น (Uniqueness) ข้อดีของที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติเขาสกประการหนึ่งคือเป็นพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์อยู่ใจกลางป่าอนุรักษ์อื่นๆ ที่ยังสมบูรณ์ไม่แพ้กันที่ทำหน้าที่เปรียบเสมือนพื้นที่กันชนให้ ประกอบกับมีพื้นที่บึงน้ำขนาดใหญ่สร้างความชุ่มชื่นแก่พื้นที่ได้ตลอดปี ทำให้กลายเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์หลายชนิด โดยเฉพาะชนิดพันธุ์พืชและสัตว์เฉพาะถิ่น (Endemic Species) โดยจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพบว่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสก พบพันธุ์พืชเฉพาะถิ่นและหายาก (Rare Species) จำนวน 40 ชนิด พบชนิดพันธุ์สัตว์ที่ถูกจัดอยู่ในสถานภาพด้านการอนุรักษ์ของ IUCN จำนวน 95 ชนิด ประกอบด้วย สัตว์ป่าที่มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง 6 ชนิด สถานภาพใกล้สูญพันธุ์ 15 ชนิด มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ 27 ชนิด และใกล้ถูกคุกคาม 47 ชนิด นอกจากนี้ภูมิประเทศแบบคาสต์ยังก่อให้เกิดอนุสาวรีย์ทางธรณีที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นมีชื่อเสียงไปทั่วโลก

- **กกเขาสก** (*Khaosokia caricoides* D. A. Simpson, Chayam. & J. Parn.) กกเขาสกพืชถิ่นเดียวของไทย พบเฉพาะที่เขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขึ้นตามหน้าผาหินปูน ความสูงประมาณ 100 เมตร กกแตกกอหนาแน่น ตั้งตรงหรือห้อยลง แยกเพศต่างต้น ใบรูปแถบ ยาวได้ถึง 50 ซม. กาบใบยาว 8-9 ซม. ลิ้นใบบาง ช่อดอกเพศผู้และเพศเมียคล้ายกัน แยกแขนงสั้น ๆ ช่อย่อยแคบ ยาว 3.5-7 ซม. มี 2-4 ข้อ แต่ละข้อมีกาบประดับคล้ายใบ ช่อย่อยรูปแถบ มี 3-11 ช่อ แกนช่อยาว 2-7 ซม. ช่อยาว 2-2.7 ซม. กาบด้านล่างเป็นหมัน มี 7-9 กาบ รูปไข่ ยาว 3.5-4 มม. ขอบบาง วงกลีบรวมเป็นขนแข็ง 7 อัน

ในดอกเพศเมียขนาดสั้นกว่าในดอกเพศผู้ เกสรเพศผู้ 3 อัน เกสรเพศเมีย 3 อัน ผลเปลือกแข็งเมล็ดล่อน ผิวเรียบ

- **เทียนสิรินธรหรือชมพูสิริน** (*Impatiens sirindhorniae* Triboun & Suksathan) เป็นพืชที่จัดอยู่ในวงศ์เทียน สำรวจพบเป็นพืชเฉพาะถิ่นในประเทศไทยและเป็นชนิดใหม่ของโลก ปีพ.ศ. 2552 พบบริเวณหน้าผาหินปูนในเขตอำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ และอำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดเป็นพืชหายากและเป็นพืชถิ่นเดียวของประเทศไทย ขึ้นตามหน้าผาที่เป็นหินปูน ระดับความสูง 20-150 เมตร ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ เป็นไม้ล้มลุกอายุหลายฤดู ลำต้นฉ่ำน้ำ แตกกอที่ส่วนโคน มียอดมากได้ถึง 15 ยอด ดอกเกิดตามปลายกิ่ง มี 1-2 ดอก ก้านดอกโค้งยาว 3-6.5 เซนติเมตร กลีบดอกสีชมพู อมม่วงอ่อน ๆ แผ่บานออก
- **บัวผุด** (*Rafflesia kerri* Meijer) เป็นกาฝากชนิดหนึ่ง อาศัยอยู่บนรากของพืชจำพวกสกุลเครือเขาน้ำ (Tetrastigma) ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าย่านไก่ต้ม มีลักษณะเด่นที่ดอกซึ่งเป็นดอกเดียวขึ้นจากพื้นดินมีขนาดใหญ่ดอกตูมอยู่จะคล้ายกับหม้อขนาดใหญ่มีกลีบหนาจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางของดอก 70-80 เซนติเมตร ที่โคนของดอกมีกลีบนำสีน้ำตาลอมเหลืองเรียงสลับซับซ้อนกันอยู่มาก ภายในดอกจะมีแผ่นแบนคล้ายจาน ด้านบนมีปุ่มคล้ายหนามแหลมจานนี้จะซ้อนเกสรตัวผู้และรังไข่ไว้ด้านล่าง ดอกของบัวผุดใช้เวลาตั้งแต่เป็นดอกตูมจนบานถึง 9 เดือน ดอกจะบานอยู่ได้เพียง 4-5 วันเท่านั้น โดยที่เขาสกจะมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จนได้นำมาเป็นดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- **หมากพระราหู** (*Maxburretia furtadoana* J. Dransf.) เป็นไม้ในวงศ์ปาล์ม (Arecaceae) ลำต้นเดี่ยว อาจแตกกอได้ 3-5 ต้น ลักษณะเด่นคือไม่มีกาบใบ มีรากเป็นหนามแข็งสานกันหุ้มลำต้นไว้ แต่เมื่อลำต้นสูงขึ้นแผ่นรกนี้จะหลุดออก ใบเป็นรูปพัด เป็นพืชที่พบครั้งแรกที่ประเทศไทยบนเขาหินบริเวณเขาพระราหู ในอุทยานแห่งชาติเขาสก แต่ถูกระบุเป็นพืชที่ใกล้สูญพันธุ์ (Enangered species) ไปจากแหล่งที่ค้นพบและมีการกระจายพันธุ์อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติ
- **กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่** (*Paphiopedilum exul* (Ridl.) Rolfe) กล้วยไม้ดิน ลำต้นสั้นและแตกกอ ใบ รูปขอบขนาน กว้าง 1.8-3 ซม. ยาว 25-30 ซม. ดอก เดี่ยว ก้านดอกยาว 15-20 ซม. มีขนสั้นนุ่ม ดอกบานเต็มที่กว้าง 6 ซม. กลีบบนแผ่กว้าง ขอบกลีบสีขาว ตอนบนหยักเว้าเป็นติ่งแหลม กลางกลีบเป็นแถบสีเขียว และมีประ สีม่วงแดงเข้ม กลีบเลี้ยงล่างสีเขียวอมขาว กลีบดอกสีน้ำตาลเหลือง ขอบกลีบบิดเป็นคลื่น โคนกลีบมีประสีม่วงแดง กลีบกระเป๋า สีน้ำตาลอมเหลือง เดิมพบได้ทั่วไปในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานีและกระบี่ แต่ปัจจุบันสถานภาพสายพันธุ์แท้ในธรรมชาติหาพบได้ยากแล้ว แต่ยังพบมีการกระจายพันธุ์อยู่มากในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสก
- **รองเท้านารีเหลืองตรัง** (*Paphiopedilum godefroyae* (Godefroy) Pfitzer) เป็นกล้วยไม้ดิน ลำต้นสั้นและแตกกอ ใบ รูปขอบขนาน กว้าง 2-3 ซม. ยาว 8-10 ซม. ผิวใบด้านบนมีจุด สีเขียวอ่อน หลังใบมีประสีม่วง ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ก้านช่อ ดอกยาว 5-7 ซม. จำนวน 1-2 ดอกต่อช่อ กลีบเลี้ยงและ กลีบดอก มีประจุดสีม่วงคล้ำ ดอกบานเต็มที่กว้าง 7.5-8 ซม. เป็นกล้วยไม้เฉพาะถิ่น พบตามป่าเขาหินปูนทางภาคใต้ ที่ระดับน้ำทะเลปานกลาง 150 เมตร สถานภาพเช่นเดียวกับกล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่

- **นกกระสาคอขาวปากแดง** หรือ **Storm's stork** (*Ciconia stormi*) ลักษณะทั่วไปคล้ายนกกระสาคอขาว มีตัวและปีกสีดำตัดกับสีขาวของท้องและขนคลุมหางด้านล่าง แต่นกกระสาคอขาวปากแดงจะมีขนดำด้านข้างและด้านหน้าของคอด้วย ส่วนสีขาวที่หัวและคอจะปรากฏเฉพาะแถวแก้มและต้นคอเป็นแถบรูปลิ่มแคบยาวต่อมาจากกลางเส้นคอด้านหน้าประมาณหนึ่งในสามของความยาวของคอ โดยบริเวณที่เป็นสีขาวนี้อยู่ส่วนบน ที่หางมีขนด้านนอกเป็นสีดำ ลักษณะเช่นนี้จะมองเห็นยากนอกจากเวลาบิน อย่างไรก็ดี ลักษณะเด่นที่สุดของนกชนิดนี้คือ ปากสีส้มสด และหนังรอบตาสีเหลืองกระจ่าง ส่วนขามีสีส้มอ่อนและหนังที่หน้าสีส้มจาง ทั้งสองเพศมีลักษณะคล้ายกัน พบอาศัยอยู่แถบแม่น้ำและแหล่งน้ำในป่าดิบระดับต่ำบริเวณทะเลสาบเหนือเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี รายงานการพบครั้งล่าสุด เมื่อปี พ.ศ. 2558 โดยกล้องดักถ่ายจากเจ้าหน้าที่ลาดตระเวน
- **แมงกะพรุนน้ำจืด** (*Craspedacusta* sp.) ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำนักท่องเที่ยวมักจะสังเกตุเห็นแมงกะพรุนน้ำจืด มาปรากฏกายบ่อยครั้ง ในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน แมงกะพรุนน้ำจืด เป็นสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง จัดอยู่ในพวกแมงกะพรุนที่อยู่ในชั้น Hydrozoa ต่างจากแมงกะพรุนที่พบในทะเลที่ส่วนมากจะอยู่ในชั้น Scyphozoa มีลักษณะโดยรวมคล้ายกับแมงกะพรุนที่พบในทะเล มีลักษณะโปร่งแสง ใส สีขาว มีเส้นผ่าศูนย์กลางลำตัวเพียง 1-2 เซนติเมตรเท่านั้น เมื่อจับขึ้นมาพ้นน้ำแล้วจะมีลักษณะคล้ายคอนแทคเลนส์ จัดเป็นแมงกะพรุนขนาดเล็กมาก บริเวณขอบร่างกายมีหนวดเล็ก ๆ ซึ่งมีผิวเป็นปุ่มเล็ก ๆ ซึ่งเป็นเข็มพิษจำนวนมาก ที่เมื่อจับต้องถูกตัวจะให้เกิดอาการคันหรือปวดแสบปวดร้อนได้ บริเวณกลางลำตัวมีปากที่ยื่นยาวคล้ายแตรที่ขยายออกบริเวณช่องเปิดด้านล่าง บริเวณขอบลักษณะเป็นรอยหยัก 3 แฉก ปากดังกล่าวจะเชื่อต่อถึงกระเพาะอาหารโดยตรง บริเวณด้านในของร่างกายที่มีลักษณะคล้ายร่ม มีเนื้อเยื่อบาง ๆ ทอดผ่านไปบริเวณขอบในแนวรัศมี 4 ส่วนเท่า ๆ กัน โดยแนวเหล่านี้จะมีอวัยวะสร้างเซลล์สืบพันธุ์ ที่มีลักษณะสีขาวขุ่นหรือสีส้มพาดไปในแนวรัศมีเช่นกัน บริเวณขอบด้านในของร่างกายที่มีลักษณะคล้ายร่ม มีกล้ามเนื้อบาง ๆ เรียงตัวในแนววงแหวนโดยรอบ
- **กุ้ยหลินเมืองไทย** เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติภายในอ่างเก็บน้ำ ที่เหลือเพียงส่วนยอดเขาหินปูน โผล่พ้นเหนือผิวน้ำกลายเป็นเกาะน้อยใหญ่ถึง 162 เกาะ จึงเต็มไปด้วยทัศนียภาพที่แวดล้อมไป ด้วยภูเขาหินปูนที่สูงชันสลับซับซ้อน มวลไม้เขียวชอุ่มปกคลุมพื้นที่ทิวเขาโดยรอบ และห้อมล้อม ผืนน้ำที่มีความลึกเฉลี่ย ๗๐ เมตร เมื่อแสงอาทิตย์ส่องลงมา สีของแสงที่สะท้อนขึ้นมาทำให้เรามองเห็นว่าน้ำมีสีเขียวมรกตปนฟ้าราวกับน้ำทะเลเหมือนกับ “เมืองกุ้ยหลิน” ในประเทศจีน ลักษณะทางธรณีวิทยาได้ถูกอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกในช่วงประมาณ 220 ล้านปีผ่านมา ทำให้หินปูนและหินโคลนที่สะสมตัวเรียงซ้อนทับกันถูกยกตัวขึ้นพ้นระดับทะเล เกิดการคดโค้งและรอยแตกรอยแยกตามชั้นหินโดยทั่วไป หลังจากนั้นตั้งแต่ 30 ล้านปีผ่ามมาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เปลือกโลกได้มีการปรับสภาพอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดรอยเลื่อนใหญ่ในแนว ตะวันออกเฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียงใต้พาดผ่านพื้นที่ทางตอนใต้ของเขื่อน รอยเลื่อนนี้ทำให้เกิดรอยเลื่อนอื่นแขนงย่อยๆ และรอยแยกในทิศทางที่ขนานและตั้งฉากกับรอยเลื่อนอื่น ทำให้เกิดลักษณะผาหินเรียบยาวอยู่ทั่วไปตามเทือกเขาหินปูนภายในเขื่อน หลงจากนั้นตั้งแต่ 1.8 ล้านปีผ่านมาจนถึงปัจจุบัน อิทธิพลของสภาวะภูมิอากาศได้กัดเซาะหินปูนในพื้นที่ให้มีลักษณะสูงๆ ต่ำๆ ยอดหยักแหลมเป็นรูปร่างต่างๆ ที่มีความสวยงาม แปลกตา

ดังเช่นในปัจจุบัน สำหรับจุดเด่นที่สุดในพื้นที่ได้แก่ ยอดเขาสามลูกที่โผล่พ้นน้ำตั้งเรียงกัน ซึ่งถูกขนานนามว่า “เขาสามเกลอ” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเขื่อนรัชชประภาแห่งนี้ (กรมทรัพยากรธรณี, 2555)

ภาพที่ 15 ชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่นและชนิดพันธุ์หายากที่พบในอุทยานแห่งชาติเขาสก

9. ความเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างชนพื้นเมืองและระบบนิเวศ (High Ethno-biological Significance)

อุทยานแห่งชาติเขาสกได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2523 ในช่วงที่มีการสร้างเขื่อนรัชชประภา เมื่อปี พ.ศ. 2525 พื้นที่บางส่วนต้องกลายสภาพเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ต้องมีการอพยพราษฎรที่อาศัยอยู่ภายในออกมา 283 ครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เคยดำรงชีพด้วยการเก็บหาทรัพยากรจากป่า รัฐได้จัดสรรที่ดินทำกินให้บริเวณที่เป็นนิคมสหกรณ์ ถือเป็นราษฎรกลุ่มสุดท้ายที่ยังคงมีความผูกพันทางจิตวิญญาณกับพื้นที่เดิมที่กลายสภาพเป็นอ่างเก็บน้ำ เนื่องจากเคยเป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน มีโรงเรียน มีวัด มีความทรงจำถึงสถานที่ที่บรรพบุรุษเคยอาศัยอยู่และจากไป

กฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ในปัจจุบันไม่ได้เอื้ออำนวยในการใช้ประโยชน์ทางตรงจากทรัพยากรชีวภาพมากนัก แต่ราษฎรในหมู่บ้านโดยรอบส่วนใหญ่ยังคงได้รับประโยชน์ทางตรงจากทรัพยากรกายภาพและทางอ้อมจากทรัพยากรชีวภาพ ความผูกพันและหวงแหนต่อระบบนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาสกจึงเกิดจากการได้รับประโยชน์และต้องการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์นั้น เป็นที่มาของการจัดตั้งเครือข่ายหรือรวมกลุ่มอนุรักษ์หรือกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่างๆ เพื่อสร้างกฎ ระเบียบ กติกา ควบคุม เป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแลกันเอง เพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกัน คือรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในอุทยานแห่งชาติเขาสกไว้ให้ได้ยาวนานที่สุด

- **โครงการราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.)** เป็นกลุ่มราษฎรในหมู่บ้านหรือชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสก ที่ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับการฝึกอบรมให้ มีความรู้ความเข้าใจในระบบนิเวศวิทยา กฎหมายป่าไม้ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกวิธีและสามารถประกอบอาชีพอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน เห็นความสำคัญของป่าไม้ ลดการลักลอบตัดต้นไม้ทำลายป่า สร้างความเข้าใจให้แก่ราษฎรในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แพร่หลายยิ่งขึ้น โดยกลุ่มราษฎร ชุมชนหรือหมู่บ้านที่เข้ารับการฝึกอบรม จะได้รับพระราชทานธง “พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต” จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการที่จะพิทักษ์ปกป้องผืนป่าให้ยั่งยืนถาวร เป็นสมบัติอันล้ำค่าของแผ่นดินสืบไป
- **เครือข่ายเฝ้าระวังช้างป่าอุทยานแห่งชาติเขาสก** เป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติเขาสกและราษฎรที่อาศัยโดยรอบ เนื่องจากช้างป่ามักจะออกมาหากินพืชเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่ติดกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติ โดยความเชื่อของคนไทย ช้างเป็นสัตว์ใหญ่เป็นเจ้าป่า เป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง จึงไม่ค่อยมีข่าวการล่าหรือทำร้ายช้างป่าในประเทศไทย แต่ปัญหาการออกมาหากินพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านยังคงเป็นปัญหาและเพิ่มความรุนแรงขึ้นในปัจจุบัน อาจเนื่องจากรสชาติที่ยั่วยวนใจ เครือข่ายดังกล่าวจึงเกิดขึ้น โดยมีภารกิจติดตามข่าวการเคลื่อนที่ของกลุ่มช้างป่าที่จะออกมานอกพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อใช้วิธีการต่างๆ ที่ผ่านการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญด้านสัตว์ป่าในการผลักดันให้ช้างกลับเข้าป่าไป โดยเครือข่ายนี้จะเป็นกลุ่มอาสาสมัครที่ทำงานหมุนเวียนกันตลอด 24 ชั่วโมง ปัจจุบันกำลังมีการผลักดันให้ตั้งกองทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสมาชิกเครือข่ายและใช้เป็นค่าชดเชยความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตร

- **กลุ่มประมงพื้นบ้านคลองแสง** เขื่อนรัชชประภาสร้างปิดกันแม่น้ำคลองแสง ซึ่งเดิมราษฎรประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ปัจจุบันยังมีกลุ่มชาวบ้านที่ยังดำรงชีพด้วยการจับหาสัตว์น้ำในพื้นที่ อุทยานแห่งชาติเขาสกได้เจรจาตกลงในการสร้างกฎ กติกา และเงื่อนไข ทั้งในเรื่องขอบเขตพื้นที่ผ่อนปรน ช่วงฤดูกาลที่สามารถจับหาได้ และประเภทของเครื่องมือที่ใช้ โดยชาวบ้านได้ตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อกำกับควบคุมกันเอง และยอมรับการสุ่มตรวจติดตามจากเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติและเจ้าหน้าที่จากกรมประมง เพื่อผลแห่งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน สืบต่อไป
- **ชมรมผู้ประกอบธุรกิจเรือนำเที่ยวเขื่อนรัชชประภา** เมื่อมีการสร้างเขื่อนและการท่องเที่ยวเริ่มเป็นที่นิยม ชาวบ้านรอบพื้นที่ซึ่งเดิมใช้เรือหางยาวประกอบอาชีพประมงจึงหันมาขับเรือรับนักท่องเที่ยวเป็นอาชีพ ในช่วงเริ่มยังไม่มีการจัดระเบียบจึงเกิดความวุ่นวายสับสนและเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง อุทยานแห่งชาติเขาสกจึงร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดและกรมเจ้าท่า ในการจัดระเบียบเรือนำเที่ยวด้วยการยกระดับท่าเทียบเรือให้ได้มาตรฐานด้านสุขอนัยและความปลอดภัย มีการขึ้นทะเบียนพาณิชย์เรือนำเที่ยว ฝึกอบรมความปลอดภัยและการกู้ภัยให้แก่ผู้ควบคุมเรือ รวมถึงอุปกรณ์มาตรฐานด้านความปลอดภัยที่ต้องมีประจำเรือ การสร้างกฎระเบียบเรื่องล่องน้ำและทิศทางการเดินเรือ ทั้งนี้กลุ่มผู้ประกอบการได้รวมกลุ่มกันจัดทะเบียนเป็นชมรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อต่อรองผลประโยชน์และสอดส่อง ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชมรม เพื่อการบริการอันน่าประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

10. ความสำคัญด้านความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตที่มีค่า หายาก และใกล้สูญพันธุ์ (Importance for Endangered or Precious Biodiversity)

อุทยานแห่งชาติเขาสกเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตหลายประเภท เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ของสหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature: IUCN) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การประเมินสถานภาพสัตว์ป่าไว้สำหรับประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในนั้น และมีสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายรับผิดชอบทำการประเมินสถานภาพการถูกคุกคาม ได้จัดทำ Red List of Threatened Species ดังนี้

EX - Extinct; สูญพันธุ์สูญพันธุ์โดยสมบูรณ์ โดยมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับการตายของสัตว์ตัวสุดท้าย
EW - Extinct in the wild; สูญพันธ์ในธรรมชาติ ถูกคุกคามจนเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติ
CR - Critically Endangered; ใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง มีความเสี่ยงสูงมากที่จะสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติ
EN - Endangered; ใกล้สูญพันธุ์ มีความเสี่ยงสูงที่จะสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติ
VU - Vulnerable; มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ มีความเสี่ยงสูงที่จะสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติในภายหน้า
NT - Near Threatened; ใกล้ถูกคุกคาม ในภายภาคหน้าเป็นไปได้ว่าจะเข้าสู่ VU
LC - Least Concerned; ไม่ถูกคุกคาม
LR - Lower Risk; เสี่ยงน้อย มีความเสี่ยงน้อยต่อการสูญพันธุ์
DD - Data Deficient; ข้อมูลไม่เพียงพอที่จะประเมิน
NE - Not Evaluated; ยังไม่มีการพิจารณาประเมินสถานภาพ

จากการตรวจสอบบัญชีรายชื่อสัตว์ป่าและพันธุ์พืชป่าที่เคยมีรายงานพบในอุทยานแห่งชาติเขาสก สามารถจำแนกรายละเอียดของสัตว์ป่าได้ 95 ชนิด โดยสัตว์ป่าที่มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง 6 ชนิด สถานภาพใกล้สูญพันธุ์ 15 ชนิด มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ 27 ชนิด และใกล้ถูกคุกคาม 47 ชนิดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายชื่อสัตว์ป่าตามการจัดระดับความเสี่ยงของสิ่งมีชีวิตที่จะทำให้เกิดการสูญพันธุ์ของสหภาพระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (IUCN)

No.	Thai Name	Scientific Name	FAMILY	ORDER	IUCN
1	เต่าหกเหลือง	*Manouria emys emys*	Testudinidae	Chelonia	CR
2	เต่าเหลือง, เต่าเทียน	*Indotestudo elongata*	Testudinidae	Chelonia	CR
3	ปลาบึก	*Pangasianodon gigas*	Pangasiidae	Siluriformes	CR
4	นกชนหิน	Buceros vigil	Bucerotidae	Bucerotiformes	CR
5	นกกระเต็นน้อยแถบอกดำ	Alcedo euryzona	Alcedinidae	Coraciiformes	CR
6	เหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา	Ichthyophaga ichthyaetus	Accipitridae	Ciconiiformes	CR
7	ค้างคาวหน้ายักษ์กุมภกรรณ	*Hipposideros turpis*	Hipposideridae	Chiroptera	EN
8	ค่างดำ	*Presbytis melalophos*	Cercopithecidae	Primates	EN
9	ชะนีธรรมดา	*Hylobates lar*	Hylobatidae	Primates	EN
10	หมาไน	*Cuon alpinus*	Canidae	Carnivora	EN
11	ชะมดแผงสันหางดำ	*Viverra megaspila*	Viverridae	Carnivora	EN
12	ช้างป่า	*Elephas maximus*	Elephantidae	Proboscidea	EN
13	สมเสร็จ	*Tapirus indicus*	Tapiridae	Perissodactyla	EN
14	เต่าจักร	*Heosemys spinosa*	Emydidae	Chelonia	EN
15	เต่าบัว	*Hieremys annandalii*	Emydidae	Chelonia	EN
16	งูเขียวดงลาย	*Boiga sangsoni*	Colubridae	Squamata	EN
17	ปลาตะพัด,ปลาหางเข้,ปลามังกร	*Scleropages formosus*	Osteoglossidae	Osteoglossiformes	EN
18	นกเงือกหัวหงอก	Acerus comatus	Bucerotidae	Bucerotiformes	EN
19	นกกระสาคอขาวปากแดง	Ciconia stormi	Ardeidae	Ciconiiformes	EN
20	นกแต้วแล้วแดงมลายู	Pitta granatina	Pittidae	Passeriformes	EN
21	นกเขียวก้านตองใหญ่	Chloropsis sonnerati	Irenidae	Passeriformes	EN
22	ลิงลม, นางอาย	*Nycticebus coucang*	Lorisidae	Primates	VU
23	ลิงกัง	*Macaca nemestrina*	Cercopithecidae	Primates	VU

ตารางที่ 2 (ต่อ)

No.	Thai Name	Scientific Name	FAMILY	ORDER	IUCN
24	ลิงเสน	*Macaca arctoides*	Cercopithecidae	Primates	**VU**
25	หนูฟานเล็ก	*Maxomys whiteheadi*	Muridae	Rodentia	**VU**
26	หมีควาย	*Selanactos thibetanus*	Ursidae	Carnivora	**VU**
27	หมีหมา	*Helarctos malayanus*	Ursidae	Carnivora	**VU**
28	หมูหริ่ง	*Arctonyx collaris*	Mustelidae	Carnivora	**VU**
29	นากใหญ่ขนเรียบ	*Lutra perspicillata*	Mustelidae	Carnivora	**VU**
30	นากเล็กเล็บสั้น	*Aonyx cinerea*	Mustelidae	Carnivora	**VU**
31	หมีขอ ,บินตุรง	*Arctictis binturong*	Viverridae	Carnivora	**VU**
32	แมวลายหินอ่อน	*Felis marmorata*	Felidae	Carnivora	**VU**
33	เสือลายเมฆ	*Neofelis nebulosa*	Felidae	Carnivora	**VU**
34	กวางป่า	*Cervus unicolor*	Cervidae	Artiodactyla	**VU**
35	กระทิง	*Bos gaurus*	Bovidae	Artiodactyla	**VU**
36	เลียงผา	*Capricornis sumatraensis*	Bovidae	Artiodactyla	**VU**
37	กบท่าสาร	*Ingerana tasanae*	Ranidae	Anura	**VU**
38	ตะพาบน้ำ	*Trionyx cartilagineus*	Trionychidae	Chelonia	**VU**
39	เต่าหวาย, เต่าหิน	*Heosemys grandis*	Emydidae	Chelonia	**VU**
40	เต่าดำ,เต่าแก้มขาว	*Siebenrockiella erassicollis*	Emydidae	Chelonia	**VU**
41	เต่าหับ	*Cuora amboirunsis*	Emydidae	Chelonia	**VU**
42	เต่านา	*Malayemys subtrijuga*	Emydidae	Chelonia	**VU**
43	งูหลาม	*Python molurus*	Pythonidea	Squamata	**VU**
44	งูจงอาง, งูบองหลา	*Ophiophagus hannah*	Elapidae	Squamata	**VU**
45	นกหัวขวานใหญ่สีเทา	Mulleripicus pulverulentus	Picidae	Piciformes	**VU**
46	นกเงือกดำ	Anthracicersos malayanus	Bucerotidae	Bucerotiformes	**VU**
47	นกเงือกกรามช้าง	Aceros undulatus	Bucerotidae	Bucerotiformes	**VU**
48	นกเงือกกรามช้างปากเรียบ	Aceros subruficollis	Bucerotidae	Bucerotiformes	**VU**
49	ค้างคาวแม่ไก่ป่าฝน	*Pteropus Vampyrus*	Pteropodidae	Chiroptera	**NT**

ตารางที่ 2 (ต่อ)

No.	Thai Name	Scientific Name	FAMILY	ORDER	IUCN
50	ค่างแว่นถิ่นใต้	*Presbytis obscura*	Cercopithecidae	Primates	**NT**
51	พญากระรอกดำ	*Ratufa bicolor*	Sciuridae	Rodentia	**NT**
52	อีเห็นลายพาด	*Hemigalus derbyanus*	Viverridae	Carnivora	**NT**
53	เสือไฟ	*Felis temmincki*	Felidae	Carnivora	**NT**
54	กบทูด,เขียดแลว	*Limnrectes blythii*	Ranidae	Anura	**NT**
55	ปาดป่าจุดขาว	*Nyctixalus pictus*	Rhacophoridae	Anura	**NT**
56	เต่าแดง, เต่าใบไม้	*Cyclemys dentata*	Emydidae	Chelonia	**NT**
57	ตุ๊ดตู่, เห่าช้างขาว	*Varanus dumerilii*	Varanidae	Squamata	**NT**
58	ตะกวด, แลน	*Varanus nebulosus*	Varanidae	Squamata	**NT**
59	เห่าช้าง เห่าช้างดำ	*Varanus rudicollis*	Varanidae	Squamata	**NT**
60	ปลาหมูจุด,ปลาหมูลายเสือ	*Botia beauforti*	Cobitidae	Cypriniformes	**NT**
61	ปลาแกง	*Cirrhinus molitorella*	Cyprinidae	Cypriniformes	**NT**
62	ปลาชะโอน	*Ompok bimaculatus*	Siluridae	Siluriformes	**NT**
63	ไก่ฟ้าหน้าเขียว	Lophure ignita	Phasianidae	Galliformes	**NT**
64	นกหว้า	Argusianus argus	Phasianidae	Galliformes	**NT**
65	นกหัวขวานคอลาย	Picus mentalis	Picidae	Piciformes	**NT**
66	นกหัวขวานสามนิ้วหลังสีไพล	Dinopium rafflesii	Picidae	Piciformes	**NT**
67	นกหัวขวานลายคอแถบขาว	Meiglyptes tukki	Picidae	Piciformes	**NT**
68	นกโพระดกคางแคง	Megalaima mystacophanos	Megalaimidae	Piciformes	**NT**
69	นกกก	Buceros bicornis	Bucerotidae	Bucerotiformes	**NT**
70	นกเงือกปากดำ	Anorrhinus galeritus	Bucerotidae	Bucerotiformes	**NT**
71	นกขุนแผนหัวดำ	Harpactes diardii	Trogonidae	Trogoniformes	**NT**
72	นกขุนแผนตะโพกแดง	Harpactes suvancelii	Trogonidae	Trogoniformes	**NT**
73	นกกระเต็นสร้อยคอสีน้ำตาล	Actenoides concretus	Halcyonidae	Coraciiformes	**NT**
74	นกคัดคูเหยี่ยวเล็ก	Cuculus vagans	Cuculidae	Cuculiformes	**NT**
75	นกบั้งรอกเล็กท้องแดง	Phaenicophaeus sumatranus	Cuculidae	Cuculiformes	**NT**
76	นกปากกบปักษ์ใต้	Batrachostomus stellatus	Batrachostomidae	Strigiformes	**NT**

ตารางที่ 2 (ต่อ)

No.	Thai Name	Scientific Name	FAMILY	ORDER	IUCN
77	นกปากกบพันธุ์ชวา	Batrachostomus javensis	Batrachostomidae	Strigiformes	**NT**
78	เหยี่ยวปลาเล็กหัวเทา	Ichthyophaga humilis	Accipitridae	Ciconiiformes	**NT**
79	อีแร้งสีน้ำตาลหิมาลัย	Gyps himalayensis	Accipitridae	Ciconiiformes	**NT**
80	เหยี่ยวท้องแดง	Hieraaetus kienerii	Accipitridae	Ciconiiformes	**NT**
81	นกแต้วแล้วลาย	Pitta guajana	Pittidae	Passeriformes	**NT**
82	นกพญาปากกว้างเล็ก	Eurylaimus ochromalus	Eurylaimidae	Passeriformes	**NT**
83	นกเขียวปากงุ้ม	Calyptomena viridis	Eurylaimidae	Passeriformes	**NT**
84	นกเขียวก้านตองเล็ก	Chloropsis cyanopogon	Irenidae	Passeriformes	**NT**
85	นกกาน้อยหงอนยาว	Platylophus galericulatus	Corvidae	Passeriformes	**NT**
86	นกขมิ้นน้อยธรรมดา	Aegithina tiphia	Muscicapidae	Passeriformes	**NT**
87	นกจับแมลงอกแดง	Philentoma velatum	Muscicapidae	Passeriformes	**NT**
88	นกกางเขนน้ำหลังแดง	Enicurus ruficapillus	Muscicapidae	Passeriformes	**NT**
89	นกปรอดอกลายเกล็ด	Pycnonotus sqvamatus	Pycnonotidae	Passeriformes	**NT**
90	นกปรอดท้องสีเทา	Pycnonotus cyaniventris	Pycnonotidae	Passeriformes	**NT**
91	นกปรอดหงอนตาขาว	Iole olivacea	Pycnonotidae	Passeriformes	**NT**
92	นกปรอดหลังเขียวอกลาย	Ixos malaccensis	Pycnonotidae	Passeriformes	**NT**
93	นกกินแมลงป่าหางสั้น	Malacocincla malaccensis	Sylviidae	Passeriformes	**NT**
94	นกกินแมลงหัวแดงใหญ่	Malacopteron magnum	Sylviidae	Passeriformes	**NT**
95	นกกินปลีคอสีน้ำตาล	Anthreptes malacensis	Nactariniidae	Passeriformes	**NT**

ในหนังสือพืชถิ่นเดียวและพืชหายากของประเทศไทย ได้ระบุความหมายและคำจำกัดความเอาไว้ว่า

พืชถิ่นเดียวหรือพืชเฉพาะถิ่น (endemic plants) คือ พืชชนิดที่พบขึ้นและแพร่พันธุ์ตามธรรมชาติในบริเวณเขตภูมิศาสตร์เขตใดเขตหนึ่งของโลก และเป็นพืชที่มีเขตกระจายพันธุ์ทางภูมิศาสตร์ค่อนข้างจำกัดไม่กว้างขวางนัก มักจะพบพืชถิ่นเดียวบนพื้นที่ที่มีลักษณะจำกัดทางระบบนิเวศ เช่น บนเกาะ ยอดเขา หน้าผาของภูเขาหินปูน แอ่งพรุ ฯลฯ ถิ่นที่อยู่ดังกล่าวมีสภาพจำกัดของสิ่งแวดล้อมหรือมีสภาพดินฟ้าอากาศเฉพาะที่ (microclimate) พืชถิ่นเดียวของไทยหลายชนิดพบขึ้นเฉพาะบนภูเขาหินปูนหรือดินที่สลายมาจากหินปูน ในปัจจุบันยังไม่มีการสำรวจและวิเคราะห์จำนวนชนิดพืชถิ่นเดียวของประเทศไทยอย่างครบถ้วน เนื่องจากยังขาดหนังสือพรรณพฤกษชาติของประเทศไทย (Flora of Thailand) ฉบับที่สมบูรณ์ หนังสือพรรณพฤกษชาติของประเทศไทย เท่าที่ได้ตีพิมพ์ออกมาถึงปัจจุบันเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนพรรณพืชที่มีท่อลำเลียงน้ำและ

อาหาร (vascular plants) ทั้งหมดประมาณ 11,000 ชนิด จากการสำรวจและวิเคราะห์พืชถิ่นเดียวของประเทศไทยเบื้องต้น พบว่ามีประมาณร้อยละ 5 - 7 ของพืชที่มีท่อลำเลียงน้ำและอาหารทั้งหมด ซึ่งนับว่าน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพืชถิ่นเดียวของประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศไทยมีความหลากหลายของชนิดพรรณพืช (plant diversity) อยู่ในลำดับสูง เนื่องจากประเทศตั้งอยู่ตรงบริเวณรอยต่อของเขตพฤกษภูมิศาสตร์ (floristic regions) ถึง 3 ภูมิภาคด้วยกัน ได้แก่ ภูมิภาคอินเดีย-พม่า (Indo-Burmese) ภูมิภาคอินโดจีน (Indo-Chinese) และภูมิภาคมาเลเซีย (Malesian) แต่จำนวนชนิดพืชถิ่นเดียวของประเทศค่อนข้างต่ำ เนื่องจากพรรณพืชส่วนใหญ่กระจายพันธุ์มากจากประเทศต่างๆ ของทั้งสามภูมิภาค

พืชหายาก (rare plants) คือ พืชชนิดที่มีประชากรขนาดเล็กซึ่งยังไม่อยู่ในสถานภาพใกล้จะสูญพันธุ์ (endangered) แต่มีความเสี่ยงที่จะเป็นพืชที่ใกล้จะสูญพันธุ์ได้ พืชหายากเป็นพืชที่เราทราบจำนวนประชากรที่มีอยู่ตามแหล่งต่างๆ และส่วนใหญ่มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่นๆ พืชถิ่นเดียว ที่ปรากฏในหนังสือพรรณพฤกษชาติ ส่วนใหญ่จะเป็นพืชหายาก ยกเว้นพืชถิ่นเดียวเพียงไม่กี่ชนิดที่มีจำนวนประชากรขึ้นแพร่พันธุ์ตามธรรมชาติอยู่มากมาย พืชถิ่นเดียวบางชนิดเคยอยู่ในสถานภาพพืชหายากมาก่อน แต่ต่อมามีผู้นำไปขยายพันธุ์ปลูกเป็นการค้าทั่วไป จึงหมดสภาพพืชหายาก พืชที่สำรวจพบว่าหายากปัจจุบัน อาจมีแนวโน้มที่จะกระจายพันธุ์อย่างกว้างขวางขึ้นได้ในอนาคต หรือพืชที่มีเขตกระจายพันธุ์กว้างขวางในปัจจุบันอาจจะเป็นพืชหายากต่อไปในกาลข้างหน้า พืชชนิดหนึ่งอาจเป็นพืชหายากในท้องถิ่นหนึ่ง แต่อีกท้องถิ่นหนึ่งกลับมีการกระจายพันธุ์อย่างกว้างขวางก็เป็นได้ (ธวัชชัย, 2547)

สามารถจำแนกชนิดพันธุ์พืชที่เป็นพืชเฉพาะถิ่นและพืชหายากที่พบในอุทยานแห่งชาติเขาสกได้ 40 ชนิด ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 บัญชีรายชื่อชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่นและชนิดพันธุ์หายากที่พบในอุทยานแห่งชาติเขาสก

No.	Thai Name	Scientific Name	FAMILY	Habit	Status
1	**กกเขาสก**	*Khaosokia caricoides*	CYPERACEAE	H	**R & E**
2	**กระดังงาป่า**	*Artabotrys siamensis*	ANNONACEAE	C	**R**
3	**กระโถนพระราม**	*Sapria ram*	RAFFLESIACEAE	PaH	**R & E**
4	**กะโมกเขา**	*Sageraea elliptica*	ANNONACEAE	T	**R**
5	**เงาะป่า**	*Nephelium melliferum*	SAPINDACEAE	T	**R**
6	**จันทน์กะพ้อ**	*Vatica diospyroides*	DIPTEROCARPACEAE	ST	**R**
7	**จันทน์แดง**	*Myristica iners*	MYRISTICACEAE	T	**R**
8	**จันทน์หอม**	*Mansonia gagei*	STERCULIACEAE	T	**R**
9	**จำปูน**	*Anaxagorea javanica*	ANNONACEAE	S	**R**
10	**ชมพู่น้ำ**	*Syzygium siamensis*	MYRTACEAE	T	**R**
11	**ชมพูสิริน**	*Impatiens sirindhorniae*	BALSAMINACEAE	H	**R & E**
12	**ชันรูจี**	*Parishia insignis*	ANACARDIACEAE	T	**R**
13	**ซางจิง**	*Podocarpus neriifolius*	PODOCARPACEAE	T	**R**
14	**ตะเคียนเต็ง**	*Shorea thorelii*	DIPTEROCARPACEAE	T	**R**
15	**ตำเสา**	*Ternstroemia wallichiana*	THEACEAE	T	**R**
16	**ทุเรียนป่า**	*Durio mansoni*	BOMBACACEAE	T	**R**
17	**นางก้อ**	*Diospyros dictyoneura*	EBENACEAE	T	**R**

ตารางที่ 3 (ต่อ)

No.	Thai Name	Scientific Name	FAMILY	Habit	Status
18	**เน่าใน**	*Ilex umbellulata*	AQUIFOLIACEAE	ST	**R**
19	**บัวผุด**	*Rafflesia kerri*	RAFFLESIACEAE	PaH	**R**
20	**ประยงค์ป่า**	*Aglaia odoratissima*	MELIACEAE	T	**R**
21	**ปาล์มเจ้าเมืองถลาง**	*Kerriodoxa elegans*	ARECACEAE	P	**R & E**
22	**เปรียง**	*Swintonia floribunda*	ANACARDIACEAE	T	**R**
23	**เปล้าเงิน**	*Croton argyratus*	EUPHORBIACEAE	ST	**R**
24	**พญาฉัททันต์**	*Vandopsis gigantea*	ORCHIDACEAE	EO	**R**
25	**พญาไม้**	*Podocarpus wallichianus*	PODOCARPACEAE	T	**R**
26	**พระเจ้าห้าพระองค์**	*Dracontomelon dao*	ANACARDIACEAE	T	**R**
27	**เพกาผู้**	*Radermachera glandulosa*	BIGNONIACEAE	ST	**R**
28	**มูกเขา**	*Hunteria zeylanica*	APOCYNACEAE	ST	**R**
29	**ยางกล่อง**	*Dipterocarpus dyeri*	DIPTEROCARPACEAE	T	**R**
30	**ย่านนมควาย**	*Uvaria grandiflora*	ANNONACEAE	C	**R**
31	**ยี่หุบปลี**	*Magnolia liliifera*	MAGNOLIACEAE	T	**R & E**
32	**รองเท้านารีเหลืองกระบี่**	*Paphiopedilum exul*	ORCHIDACEAE	TerO	**R & E**
33	**รองเท้านารีเหลืองตรัง**	*Paphiopedilum godefroyae*	ORCHIDACEAE	TerO	**R & E**
34	**ระย่อมตีนเป็ด**	*Rauvolfia sumatrana*	APOCYNACEAE	ST	**R**
35	**สังแก**	*Peronema canescens*	LABIATAE	ST	**R**
36	**หมากราหู**	*Maxburretia furtadoana*	ARECACEAE	P	**R & E**
37	**หัวช้าง**	*Platymitra macrocarpa*	ANNONACEAE	T	**R**
38	**หัวเต่า**	*Mezzettia parvilflora*	ANNONACEAE	T	**R**
39	**เหมียง**	*Gnetum gnemon*	GNETACEAE	S	**R**
40	**อาศัย**	*Ixonanthes icosandra*	IXONANTHACEAE	ST	**R**

บทสรุป

อุทยานแห่งชาติเขาสกได้รับประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติเขาสก ตามพระราชกฤษฎีกา ครอบคลุมพื้นที่ 403,450 ไร่ หรือ 645.52 ตารางกิโลเมตร โดยประกาศในราชกิจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 197 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2523 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 22 ของประเทศไทย โดยในปี 2525 ได้มีโครงการก่อสร้างเขื่อนรัชชประภา เป็นเขื่อนหินถมแกนดินเหนียว มีความจุ 5,638.8 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่อ่างเก็บน้ำ 185 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างเฉลี่ยปีละ 3,057 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งแล้วเสร็จในปี 2530 ทำให้พื้นที่บางส่วนของอุทยานแห่งชาติเขาสก กลายสภาพเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ต่อมาได้มีการปรับปรุงแนวเขตและเพิกถอนบริเวณทับซ้อนกับแนวเขต ตามประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 111 ตอนที่ 32 ก เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2537 รวมมีเนื้อที่ทั้งหมด 461,712.5 ไร่ หรือ 738.74 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่บก 559.96 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่น้ำ 178.78 ตารางกิโลเมตร อุทยานแห่งชาติได้ดำเนินการจัดทำแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติระยะ 5 ปี (พ.ศ.2562-2566) ที่มีกรอบสอดแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 รวมทั้งแผนแม่บทอุทยานแห่งชาติแบบบูรณาการ พ.ศ. 2560-2564 และแผนปฏิรูปอุทยานแห่งชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ซึ่งได้มีการกำหนดกรอบแผนการจัดการไว้ให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งขอบเขตพื้นที่และที่ตั้งแบบ digital file ข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรในพื้นที่ทั้งเชิงกายภาพและเชิงชีวภาพ แผนที่และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปกคลุมดิน รวมถึงรูปแบบและแผนที่การแบ่งเขตการจัดการที่ดินในอุทยานแห่งชาติ การบริหารจัดการเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบ โดยมีการเชิญตัวแทนภาคส่วนต่างๆ เข้ามาเป็นคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติในการให้ข้อคิดเห็น เสนอแนะแนวทางประเด็นปัญหาต่างๆ ด้วยกัน นอกจากนี้ ชุมชนเองยังมีการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ เพื่อช่วยกันเป็นหูเป็นตา ดูแล พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เช่น กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เครือข่ายเฝ้าระวังช้างป่าอุทยานแห่งชาติเขาสก กลุ่มประมงพื้นบ้านคลองแสง ชมรมผู้ประกอบธุรกิจเรือนำเที่ยวเขื่อนรัชชประภา เป็นต้น

พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกสามารถจำแนกสิ่งปกคลุมดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้หลักๆ 11 รูปแบบ ตามลำดับขนาดพื้นที่ที่ปรากฏ ดังนี้ ป่าดิบชื้น พื้นน้ำ สังคมพืชบนเขาหินปูน พื้นที่เกษตรกรรม ป่ารุ่นสอง ป่าดิบเขาต่ำ แอ่งพรุภูเขา ถนน ชุมชน สถานที่ราชการ และสังคมพืชบนลานหิน ระบบนิเวศทางบกหลักๆ เป็นระบบนิเวศป่าดิบชื้นเขตมรสุม ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 74 เปอร์เซ็นต์ เป็นพื้นที่น้ำประมาณ 24.5 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนั้นอีกประมาณ 1.5 เปอร์เซ็นต์ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้านในชุมชนดั้งเดิม อุทยานแห่งชาติเขาสกมีความหลากหลายทางธรรมชาติสูงมาก โดยเฉพาะระบบนิเวศป่าไม้เขตมรสุมซึ่งสามารถจำแนกเป็นสังคมย่อยได้เป็น สังคมพืชป่าดิบชื้นที่พบตามภูเขาดินทั่วไป ป่าดิบชื้นที่ลุ่มต่ำระหว่างหุบเขาหินปูน สังคมพืชเขาหินปูน สังคมพืชป่าดิบเขาระดับต่ำ สังคมพืชป่าบึงน้ำจืด และสังคมพืชป่าพรุ พบชนิดพันธุ์พืชที่เป็นพืชเฉพาะถิ่นและพืชหายากที่พบในอุทยานแห่งชาติเขาสกได้ 40 ชนิด เช่น กกเขาสก ชมพูสิรินหมากพระราหู บัวผุด รองเท้านารีเหลืองกระบี่ เป็นต้น เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม จำนวน 95 ชนิด สัตว์เลื้อยคลานจำนวน 96 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกจำนวน 46 ชนิด นกจำนวน 296 ชนิด แมลงในกลุ่มด้วงและผีเสื้อจำนวน 73 ชนิด และสัตว์น้ำจำนวน 118 ชนิด พบชนิดพันธุ์สัตว์มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง 6 ชนิด ได้แก่ เต่าหกเหลือง เต่าเหลือง ปลาบึก นกชนหิน นกกระเต็นน้อยแถบอกดำ และ

เหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา สถานภาพใกล้สูญพันธุ์ 15 ชนิด ได้แก่ ค้างคาวหน้ายักษ์กุมภกรรณ ค่างดำ ชะนีธรรมดา หมาใน ชะมดแผงสันหางดำ ช้างป่า สมเสร็จ เต่าจักร เต่าบัว งูเขียวดงลาย ปลาตะพัด นกเงือกหัวหงอก นกกระสาคอขาวปากแดง นกแต้วแร้วแดงมลายู และนกเขียวก้านตองใหญ่ มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ 27 ชนิด และใกล้ถูกคุกคาม 47 ชนิด นอกจากเป็นแหล่งรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรมทั้งพืช สัตว์และเห็ดราที่สำคัญแล้ว อุทยานแห่งชาติขาสกยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก จากสถิตินักท่องเที่ยวเฉลี่ยรายปี ปรากฏว่ามีนักท่องเที่ยวมาเยือนสูงถึงปีละ 400,000 คน ในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติร้อยละ 68 เนื่องด้วยมีกิจกรรมนันทนาการเชิงนิเวศที่หลากหลายกิจกรรมให้เลือก เช่น การเดินชมถ้ำน้ำทะลุ การพายเรือคายัคชื่นชมทัศนียภาพ การเดินป่าศึกษาสังคมพืช การส่องสัตว์ในสภาพธรรมชาติ การเที่ยวชมน้ำตก หรือแม้แต่การพักค้างแรมบนแพพัก เป็นต้น อุทยานแห่งชาติเขาสกให้บริการทางนิเวศที่สามารถประเมินมูลค่าเป็นตัวเงินได้หลายด้าน เช่น มูลค่าด้านการปลดปล่อยน้ำท่าสู่ชุมชนประมาณ 439,030 บาท/เฮกตาร์/ปี มูลค่าด้านนันทนาการประมาณ 1,053,159,367.68 บาทต่อปี มูลค่าด้านการเป็นแหล่งพืชอาหารประมาณ 5,096,750บาท/ปี มูลค่าด้านการกักเก็บคาร์บอนประมาณ 6,809,351,280 บาท/ปี เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรธรณี. 2555. **รายงานสถานการณ์ธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี พ.ศ. ๒๕๕๕**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ.

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 2560. **เขื่อนรัชชประภา**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://rpb.egat.com. 6 มี.ค. 2560.

จารุจินต์ นภีตะภัฏ และ ธัญญา จั่นอาจ. 2548. **Thailand Red Data : Mammals Reptiles and Amphibians.** ONEP Biodiversity Series Vol. 14**.** สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.กรุงเทพฯ. 234 น.

ชวลิต วิทยานนท์. 2548. **Thailand Red Data : Fishes**. ONEP Biodiversity Series Vol. 16. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.กรุงเทพฯ. 108 น.

ธวัชชัย สันติสุข. 2547. **พืชถิ่นเดียวและพืชหายากของประทศไทย**. กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์(1987) จำกัด. 115 น.

วรรณวิภา พรหมนิธิ. 2556. **วัฏจักรของน้ำ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://sites.google.com/site/rabbniweskhxm/khaw-kickrrm/wethismachchasukhphaphsuthrrmnuysukhphaphxaphexkantang. 2 มี.ค. 2562.

วัชระ สงวนสมบัติ. 2548. **Thailand Red Data : Birds**. ONEP Biodiversity Series Vol. 15. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ. 158 น.

สฤณี อาชวานันทกุล. 2560. **นิเวศบริการกับการพัฒนาเศรษฐกิจ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.web.greenworld.or.th/columnist/ecosaveworld/1058. 2 มี.ค. 2562.

ศูนย์ปฏิบัติการภูมิสารสนเทศ (สุราษฎร์ธานี). 2554. **ข้อมูลพื้นฐานในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์**. สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4. สราษฎร์ธานี.

ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. 2557. **การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ โดยวิธีศึกษาต้นทุนการเดินทางรายบุคคลและการประเมินความเต็มใจจ่ายค่าธรรมเนียมของนักท่องเทียวชาวไทย โดยวิธีสมมติเหตุการณ์ในอุทยานแห่งชาติเขาสก**. รายงานการวิจัยอุทยานแห่งชาติ ปีที่ 11 ฉบับที่ 34. ส่วนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ สำนักอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.

ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. 2559. **การศึกษาปริมาณการให้น้ำของพื้นที่ป่าต้นน้ำเขื่อนรัชชประภา ด้วยแบบจำลอง InVEST**. รายงานการวิจัยอุทยานแห่งชาติ ปีที่ 13 ฉบับที่ 27. ส่วนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ สำนักอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.

อุทยานแห่งชาติเขาสก. 2562. **แผนการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาสก พ.ศ. 2562-2566**. สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4. สุราษฎร์ธานี.

อุทยานแห่งชาติเขาสก. 2562. **รายงานการสำรวจและประเมินสถานภาพทรัพยากรที่เกิดใหม่ทดแทนได้และลดการพึ่งพิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาสก**. สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4 . สุราษฎร์ธานี.

PAR FANNY GUÉNON DES MESNARDS. 2019. **The 8 most beautiful national parks around the world.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://www.vogue.fr/. 3 Feb 2020.